

Міністерство освіти і науки України
Вищий комунальний навчальний заклад Сумської обласної ради
«Лебединське педагогічне училище імені А.С. Макаренка»

ТВОРЧА СПАДЩИНА А.С.МАКАРЕНКА І СУЧАСНА ШКОЛА

з нагоди 120-річчя від дня народження

Збірник

матеріалів регіональної студентської

науково-практичної конференції

4-5 березня 2008 р.

Лебедин-2008

Міністерство освіти і науки України
Вищий комунальний навчальний заклад Сумської обласної ради
«Лебединське педагогічне училище імені А.С. Макаренка»

ТВОРЧА СПАДЩИНА А.С.МАКАРЕНКА І СУЧАСНА ШКОЛА

з нагоди 120-річчя від дня народження

Збірник
матеріалів регіональної студентської
науково-практичної конференції
4-5 березня 2008 р.

Лебедин-2008

Творча спадщина А.С.Макаренка і сучасна школа. Збірник матеріалів регіональної студентської науково-практичної конференції 4-5 березня 2008 р./ Упорядник Кіріна-Радчук В.М.- Лебедин, 2008 – 80 ст.

Рецензенти : **Лазарєв М.О.**, професор Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка ;
Уварова А.М., доцент Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка

Рекомендовано методичною радою базового Вищого навчального закладу Сумської обласної ради « Лебединське педагогічне училище імені А.С.Макаренка», протокол №6 від 10.02.08

ЗМІСТ

I. Колектив і особистість

<i>Семенченко Наталія.</i> Діалектика розвитку колективу і особистості в педагогічній системі А.С.Макаренка	7
<i>Лазебна Ірина.</i> Проблеми психології формування особистості в педагогічній спадщині А.С.Макаренка	11
<i>Рудецька Тетяна.</i> Проблеми психології формування особистості в педагогічній спадщині А.С.Макаренка	14

II. Проблема колективу і педагогічної майстерності

<i>Ковінько Олег.</i> Проблема взаємовідносин педагога з колективом дітей в педагогічній спадщині А.С. Макаренка	18
<i>Куриленко Вадим.</i> Проблема розвитку педагогічної майстерності в творчості А.С. Макаренка	20
<i>Ключник Віра.</i> Гуманізм в педагогічній системі А.С.Макаренка	23

III. Дисципліна і свобода особистості

<i>Валюх Ірина.</i> Проблеми дисципліни і свободи особистості в педагогічній спадщині А.С.Макаренка	25
---	----

IV. Трудове виховання

<i>Шульц Валентина.</i> «К праці і для праці»	29
<i>Мінакова Надія.</i> А.С.Макаренко про виховання дошкільників у праці	32
<i>Кисіль Юлія.</i> Трудове навчання, виховання і професійна підготовка в педагогічній спадщині А.С. Макаренка	36
<i>Харченко Наталія.</i> Ідеї трудового виховання у творчій спадщині А.С. Макаренка і сучасні проблеми трудового виховання	39

V. Фізична культура в педагогічній спадщині А.С.Макаренка

<i>Харченко Артем.</i> Фізична культура – невід’ємний елемент загальної культури особистості	42
<i>Шумило Олександр.</i> Деякі аспекти проблеми фізичного виховання в педагогічній спадщині А.С. Макаренка	46

VI. Естетичне виховання

<i>Кулак Оксана.</i> Використання спадщини А. С. Макаренка в організації роботи гуртка народного мистецтва	49
<i>Лахтарина Юлія.</i> Естетичне виховання в педагогічній спадщині А.С. Макаренка	52
<i>Перепелиця Тетяна.</i> Культурно-мистецькі домінанти в життєвих реаліях Антона Макаренка	55

VII. Видатні послідовники педагогічних ідей А.С.Макаренка

<i>Тарасенко Марина.</i> Музей спадщини А.С.Макаренка як засіб формування професійної майстерності	57
<i>Патерило Андрій.</i> Видатний макаренкознавець Петро Георгійович Лисенко	60
<i>Галаган Світлана.</i> Сучасні послідовники А.С.Макаренка	62

VIII. Самоврядування

<i>Сіренко Вікторія.</i> Самоврядування – школа громадянського становлення	65
<i>Комар Ірина.</i> Використання спадщини А.С. Макаренка в організації дитячого самоврядування в оздоровчому таборі	69
<i>Меркушева Тетяна.</i> Досвід А. С. Макаренка в основі самоврядування сучасних шкіл	72
<i>Ястрембович Марина.</i> Методика дитячого самоврядування в педагогічній спадщині А.С.Макаренка	76

Вступ

Серед видатних педагогів ХХ століття А.С. Макаренко займає особливе місце. Інтерес до його педагогічної спадщини постійно зростає, викликає жваві творчі дискусії і наукові суперечки. Проте сьогодні уже очевидно, що у ХХІ століття ми ввійдемо з педагогікою А.С. Макаренка. Але в ці ювілейні дні є потреба нагадати читачеві про непростий життєвий шлях видатного педагога. А.С.Макаренко народився, виріс і здійснив свій педагогічний подвиг на українській землі. Його ідеї та погляди становлять золотий фонд української педагогіки і належить всьому людству.

З нагоди 120 – річниці з дня народження А.С.Макаренка на базі Вищого комунального навчального закладу Сумської обласної ради «Лебединське педагогічне училище імені А.С. Макаренка» 4-5 березня 2008 року проводиться Міжрегіональна студентська науково-практична конференція: «Творча спадщина А.С.Макаренка і сучасна школа».

В основі обговорюваної проблеми лежить ідея про те, що для осмислення макаренківської спадщини з сучасної точки зору необхідно перейти на новий теоретично-практичний рівень її вивчення і розробки, застосовуючи соціально-гуманітарний підхід до розгляду питання. Сучасний студент, майбутній педагог повинен бути звільнений від примітивних, грубо політизованих стереотипів у характеристиці праць і досвіду А.С. Макаренка, до кінця подолати зведення його вкладу в педагогіку лише до організаційно-методичного аспекту виховання, рішуче протистояти спробам механічного переносу його педагогічної системи в нові умови.

Він творив на теренах України, щоденної тут здійснюючи свій педагогічний подвиг. Адже як інакше можна назвати діяльність людини, яка повертала до повноцінного життя тисячі майже загублених дитячих душ? На превеликий жаль, і в наші дні, на фоні економічних негараздів і соціальних потрясінь потерпають діти і підлітки, чия психіка ще не сформована і тому не здатна захиститись від негативних впливів сьогодення. Саме тому популярність педагога, вченого, письменника сьогодні навіть більша, ніж за його життя. І це закономірно: з височини років ідей, думки, рекомендації А.С.Макаренка, що витримали випробування життям, знайшли втілення в практиці тисяч освітян. Бо «... творче використання багатющого досвіду А.С.Макаренка – це перш за все втілення його ідей в нові форми роботи, співзвучні духові нашого часу. (В.Сухомлинський).

Т.В.Мандрико,

голова циклової комісії

психолого-педагогічних дисциплін

Вищого комунального навчального закладу
Сумської обласної ради
«Лебединське педагогічне училище
імені А.С.Макаренка»

I. КОЛЕКТИВ І ОСОБИСТІСТЬ

Семенченко Наталія

Вищий комунальний навчальний заклад
Сумської обласної ради «Лебединське
педагогічне училище ім. А.С.Макаренка»

Діалектика розвитку колективу і особистості в педагогічній системі А.С.Макаренка

«Умій відчувати поряд із собою людину, вмій розуміти її душу, бачити в її очах складний світ – радість, горе, біду, нещастя. Своєю поведінкою, своїми вчинками не завдавай людині болю, образи, хвилювання. Вмій підтримати людину, допомогти їй, коли у неї горе. Вмій виховати себе так, щоб ти не «сипав сіль» на чужі, болючі рани, щоб гучно не ступав брудними чобітьми там, де треба затамувати подих; щоб не ломитися у двері, коли треба тихенько, на пальчиках, зайти в них, щоб не сміятися тоді, коли всім сумно».

Ці слова належать видатному педагогові В.О.Сухомлинському. Стати такою людиною він бажав кожному. Адже культурна людина бажана в будь-якому колективі.

Що є істиною, якщо ти вчитель? Звичайно, особистість дитини. Саме навколо неї має обертатися все, щоб блищали дитячі очі, щоб не згасала жадоба пізнання нового.

Школа – це простір життя дитини і тут вона не готується до життя, а повноцінно живе.

Учнівський колектив – складна духовна, трудова й організаційна спільність особистостей, які мають різний ідейний, інтелектуальний, моральний, естетичний і громадянський розвиток. До того ж, кожна особистість перебуває у постійному внутрішньому русі, розвиває свої особисті

якості в процесі спілкування з однолітками і дорослими. Спільна діяльність – то відправний пункт її розвитку, становлення, соціального самовизначення.

Від того, які стосунки складаються в колективі, залежить розкриття задатків, нахилів, творчих здібностей кожної особистості. Саме в колективі особистість виявляє себе в діяльності, ставленні до інших членів колективу і до самої себе.

Тут діє така закономірність: чим багатше повно цінніше моральне, інтелектуальне, естетичне життя особистості, тим сильнішим і дієвішим є колектив, тим більший вплив він має на кожного із своїх членів. Тому розвиток творчих сил і здібностей кожного учня – одне з найважливіших завдань у керівництві колективом.

Емоції – важлива умова розвитку особистості. Тільки через стійке, емоційне ставлення особистість засвоює норми поведінки, в неї формуються вольові компоненти діяльності, розвиваються реально діючі мотиви. Найскладніше завдання вихователя полягає в тому, щоб сформувати в кожній людині її тверде, несхитне моральне осерддя, утвердити ідеал, дати на все життя могутній духовний заряд непримиренності до зла, виробити вміння самостійно орієнтуватися в складних обставинах життя.

Вивчаючи педагогічну спадщину А.С.Макаренка ми можемо знайти поради, які допоможуть розв'язати всі ці завдання.

Особливу увагу треба звернути на вивчення теорії розвитку колективу.

Виховним колективом А.С.Макаренко назвав таку форму організації життя дітей, яка максимально задовольняла дитячі життєві потреби. Такий колектив є основним методом організації виховання підростаючого покоління.

Антон Семенович писав, що тільки колектив дає можливість кожній особистості розвивати свої здібності, зберегти свою індивідуальність. Діти живуть і виховуються в колективах. Такі колективи виникають в сім'ї, на вулиці, в школі. Вони скрізь, де є спільна діяльність дітей. Зрозуміло, що різносторонній розвиток дітей, їх виховання може бути організоване тільки в колективі.

Не кожний дитячий колектив є виховним. Часто колективи дітей виникають і живуть стихійно. Тому центральним завданням педагога є організація дитячого колективу.

А.С.Макаренко вважав, що виховний колектив – це педагогічно цілеспрямована організація дитячого життя, це наукова організація навчального процесу з педагогічною метою, це система виховання підростаючого покоління. Організований дитячий колектив в руках педагога є фактором впливу на мало дисциплінованих учнів, він допомагає педагогу в проведенні занять виховного характеру. Безумовно, це позитивне явище в педагогічному досвіді. Рівень виховної роботи в таких колективах звичайно вищий, ніж в тих, де немає дружби, організованості дітей.

А.С.Макаренко підкреслював необхідність «проекувати» життя своїх вихованців.

Відрізнялося таке життя від життя звичайного колективу тим, що всі встановлені в ньому норми, закони, традиції мали цілеспрямоване виховне значення. Таке життя в колективі було радісним, опоетизованим, романтичним.

Таким чином, це була не просто «виховна школа життя». Це була спеціально з педагогічною метою організована школа життя.

Але кожен колектив на різних етапах свого життя змінюється. На першому етапі педагог як організатор виступає з найбільш рішучими вимогами до колективу. Вже на першому етапі педагог повинен в своїй роботі спиратися на актив, створювати його і об'єднувати навколо себе. Другий етап життя колективу починається з виникненням в ньому активу. На третьому етапі «вимагає сам колектив». Це означає, що дитячий колектив став виховним.

А.С.Макаренко вважав, що в процесі організації різноманітної діяльності дітей (навчальної, трудової, побутової, ігрової), у них розвивається характер, формуються знання, вміння, навички, погляди, формується особистість в цілому. Ця важлива для педагогічної науки і практики концепція отримала в працях А.С.Макаренка назву «педагогіки паралельної дії». Важливою складовою цієї теорії є «закон паралельної педагогічної дії».

В житті дітей немає жодного слова, жодного факту, жодного явища, яке б не мало виховного значення. Так формулюється «закон паралельної педагогічної дії». Він має велике значення для педагогіки і для практичної педагогічної діяльності. Він показує, що діяльність дітей виховує людські якості – духовні і фізичні.

Методика паралельної педагогічної дії є способом управління виховним процесом, який здійснюється шляхом організації системи вправ для дітей в різних видах діяльності.

Антон Семенович завжди говорив, що «людина не може бути вихована під впливом однієї особи, якими б прекрасними якостями вона не володіла б. Виховання – це соціальний процес в широкому розумінні».

Ми не можемо спокійно сидіти і чекати, поки саме життя дасть нам готовий виховний продукт і не можемо спокійно спостерігати за процесом виховання дітей. Ми повинні керувати виховним процесом, управляти ним. Наша робота, робота вихователя, – це корекція життя дітей.

... Ми навчилися бути щасливим в роботі, в творчості, в перемозі, в знаннях, у відпочинку. Ми знаємо яка радість і краса заключається в дисципліні. На цій основі і буде Макаренко методику педагогічної дії.

В педагогічному досвіді А.С.Макаренка найповніше розкриваються такі методи педагогічної дії:

- метод вимогливості;
- метод майбутньої радості або «системи перспективних ліній»;
- метод громадської думки;

– метод заохочення і покарання.

Всі ці методи, кожен по-своєму, організовують життя дитячого колективу. Вони стимулюють дітей на правильну організацію свого життя.

«Людина не може жити на світі, - говорив А.С.Макаренко, - якщо у неї в майбутньому немає нічого радісного». Істинним стимулом людського життя є майбутня радість. В повній мірі це відноситься до дитячого життя. Щоб діти відчули майбутню радість, він включав їх в діяльність. Цей метод А.С.Макаренко назвав «системою перспективних ліній».

Далеко не всі види дитячої діяльності можуть бути радісними самі по собі, і не завжди діяльність дітей приносить плоди. Значення методу перспективних ліній полягає в тому, що він стимулює діяльність дітей і через це виховує в них цілеспрямованість, вміння переборювати труднощі, не зважати на ніякі перешкоди. У будь-якому дитячому колективі, навіть в неорганізованому, діти живуть не тільки сьогоднішнім днем, а завжди прагнуть чогось нового, цікавого, привабливого і кожна дитина в певній мірі думає про майбутнє. Методика цієї роботи заключається в організації нових перспектив. Включаючи дітей в діяльність, спрямовану на досягнення близької мети, на виконання діяльності з більш віддаленим результатом, а також в діяльність, пов'язану з далекою перспективою, вихователь об'єднує дітей спільною радістю за колективні досягнення, а це є важливою умовою згуртування і розвитку дитячого колективу.

В житті людей, а особливо дітей, одним із найважливіших стимулів поведінки є громадська думка. Сила виховного впливу цього методу полягає в тому, що громадська думка діє постійно, систематично, незважаючи на місце знаходження вихованців, вони завжди почувають себе членами колективу, тому знаходяться під його впливом і контролем громадської думки, яка спонукає вихованців до самоконтролю!

Отже, громадська думка – це не тільки засіб, що обмежує можливість поганої поведінки, певного виховання, вона регулює та організовує життя і поведінку всього колективу, виробляє твердість характеру, почуття громадянської честі, усвідомлення обов'язків по відношенню до інших людей.

Одне з головних завдань сучасної школи полягає в посиленні відповідальності і зміцненні згуртованості учнівських колективів, підтримці їх корисних починань, ініціативи, самодіяльності. Цьому сприятиме удосконалення організаційної структури шкільного колективу згідно з настановами А.С.Макаренка.

Первинним колективом у А.С.Макаренка був різновіковий загін. Видатний педагог дійшов висновку, що колектив, який нагадує сім'ю, найбільш оптимальний у виховному відношенні, адже з'являється можливість для налагодження стосунків між дітьми різного віку, зокрема піклування про молодших, повага до старших, товариські взаємини. «Але такий стиль відносин, - писав педагог, - старших і молодших є вищою формою організації виховного процесу і

вимагає кваліфікованого і вдумливого педагогічного керівництва і впливу».

«... Писати педагогіку завтрашнього дня» - до цього прагнув А.С.Макаренко. Його ідеї живуть у сьогоднішній школі, сучасному досвіді виховання.

Зрозуміло, ми зобов'язані запозичити у А.С.Макаренка не букву його педагогічного досвіду, а той творчий метод, який допомагав йому так блискуче вирішувати проблеми виховання і перевиховання. Противник догматизму, він підкреслював, що «педагогіка є найбільш діалектична, рухова, дуже складна й різноманітна наука».

Прагнення йти в ногу з життям усієї країни, педагогічна чутливість допомогли видатному педагогу на міцних глибоко наукових основах правильно вирішувати найважливіші проблеми педагогіки.

І, сьогодні, розв'язуючи нові, зрослі завдання школи, визначені сучасними вимогами прискорення соціально-економічного розвитку країни, ми повсякденно відчуваємо і сприймаємо неоціненну творчу допомогу видатного педагога, нашого сучасника Антона Семеновича Макаренка.

Література

1. Козлов Й.Ф. Педагогический опыт А.С. Макаренко. – Москва, Просвещение. – 1987.
2. Науково-методичний збірник. Педагогіка. – Київ, Радянська школа. – 1988.
3. Макаренко А.С. Методика організації виховного процесу // Вибрані твори: В 7 т. – Т.5. – К.: Рад. шк. – 1954.
4. Макаренко А.С. Педагогическая поэма / Пед. соч.: В 8 т. – М.: Педагогика – 1984.
5. Макаренко А.С. Проблеми шкільного виховання // Вибрані твори: В 7 т. – Т. 5т. – К.: Рад. шк. – 1954.

Лазебна Ірина,

Прилуцький гуманітарно-педагогічний коледж

ім.І.Я.Франка

Проблеми психології формування особистості в педагогічній спадщині

А.С.Макаренка

*Люблю психологію, вважаю, що
їй належить майбутнє...*

А.С.Макаренко

У центр своєї педагогічної концепції А.С.Макаренко поставив дитячу особистість, яка проходить складний шлях становлення від народження до зрілості, розвивається і формується під

впливом умов життя і виховання. Як видатний педагог-практик і вчений, А.С.Макаренко розробив специфічну технологію виховання, створив особливу педагогічну логіку формування людини, у якій органічно поєднуються освіченість і політична зрілість, почуття обов'язку, громадянськості, чесність і вимогливість у своїх діях і вчинках.

А.С.Макаренко, як і К.Д.Ушинський, вважав, що вихователь повинен намагатись пізнати людину такою, якою вона є, в усій її величі, з усіма її потребами, духовними запитами, з буденними слабостями.

У своїх пошуках шляхів виховання А.С.Макаренко не завжди зустрічав відчутну підтримку, стикався з ворожим, шкідливим впливом пануючої в ті роки педології. Потрібна була мужність Макаренка, щоб авторитету “визнаної науки” протиставити свій практичний досвід. А.С.Макаренко звернувся до найменш розробленої на той час галузі психології – психології особистості. І саме в цю галузь психології він зробив свій неоціненний внесок. Макаренко на основі власного практичного досвіду довів, що особистість виховується в конкретних суспільно-історичних умовах, у процесі взаємодії з іншими людьми.

“Талант, - писав він, - тільки в незначній мірі належить біології... в самому основному своєму блиску він завжди завдячує благотворним впливам суспільства, праці, культури і знання” (4, с.118).

Важливим вкладом А.С.Макаренка у проблему формування підростаючої особистості є те, що дитина є не лише об'єкт виховання, а також і суб'єкт. Виховний вплив на дитину не однобічний. Дитина активно взаємодіє з учителем чи вихователем. В одних випадках вона приймає виховні заходи вихователя, а в інших – чинить їм опір, діє по-своєму, з погляду тих звичок і прагнень, що стали надбанням попереднього виховання.

Як вплинути на підлітка чи юнака, примусити його діяти по-новому, перемогти вже наявне негативне – ці питання глибоко хвилювали Антона Семеновича, були предметом його рішучих психолого-педагогічних експериментів. Він сміливо пішов по шляху розкриття у своїх вихованців позитивного – доброти, гуманізму, довіри, навіть тоді, коли й не було впевненості, що цю “іскру доброї волі” вдасться розбудити.

Тонкий знавець дитячої психології, Макаренко використав могутню силу емоцій і почуттів.

Питання формування характеру особистості та її вольових якостей були центральними в теоретичній і практичній педагогічній діяльності Макаренка. Він писав: “Серед найзначніших проблем стоїть проблема виховання волі, мужності і цілеспрямованості” (5, с.215).

Здійснюючи намічену програму формування найважливіших якостей особистості, її волі і характеру, А.С.Макаренко зазначав, що моральне обличчя особистості – це рушійна сила її поведінки, її вчинків.

Вміння бачити внутрішній світ дитини, глибока психологічна спостережливність допомагали

Макаренку розкривати найтонші характерологічні якості своїх вихованців, диференціювати дітей за індивідуально-психологічними якостями. За його класифікацією є такі типи характерів:

- “тишки”; роззяви;
- “ісусики”; нахлібники;
- накопичувальники; мізантропи;
- пристосованці; мрійники;
- тюхтії; зубрили (5, с.230).

Надаючи великого значення формуванню особистості, А.С.Макаренко на практиці довів, що лише правильно організована діяльність дитини дає можливість виховати в неї найкращі якості волі і характеру.

“Діяльність – це завжди рух уперед, життя, а бездіяльність – це зупинка, смерть”, - зауважував А.С.Макаренко (1, с.84).

У праці діти привчаються переборювати різноманітні труднощі – зовнішні і внутрішні. Педагог рішуче виступав проти голого моралізування, проти навчальних розмов і вимагав залучення дитини до практичної діяльності.

Однією з важливих умов розвитку і формування повноцінної особистості є її діяльність у колективі. Потрібна “організація колективу, організація вимог до людини, організація реальних, живих цільових прагнень людини разом з колективом, - ось що повинно становити зміст нашої виховної роботи”, - наголошував педагог (5, с.235).

Він багато уваги приділив проблемі мотивів поведінки як рушійної сили розвитку особистості. З цього приводу Макаренко писав, що багато є ще робіт важких, неприємних, нецікавих, які потребують терпіння. Переборювати тягар праці люди навчилися давно, але в основі такого переборювати повинні лежати виховні мотиви колективного інтересу. Макаренко розумів, що виховати в дітей вміння переборювати труднощі – справа нелегка. Але на практиці він показав, що поступове і систематичне привчання дітей не боятися труднощів, переборювати їх, уміти бути вимогливими до себе дають позитивні результати.

Заслуговує уваги погляд Макаренка на виховання в дітей таких рис, як самовладання і мужність. “Що таке хоробрість? – запитує педагог і пояснює: - Людина боїться, але робить те, що треба робити”. У цьому суть хоробрості, мужності. До цього потрібно привчати дітей у процесі гри, за допомогою різних доручень (2, с.106).

Великого значення Макаренко надавав вихованню звичок. У цьому питанні його погляди співзвучні з поглядами К.Д.Ушинського. Антон Семенович писав, що “наше завдання не тільки виховувати в собі привальне розуміння, а й правильні звички, тобто такі звички, коли б ми робили правильно зовсім не тому, що сіли й подумали, а тому, що інакше ми не можемо, тому що ми так звикли” (5, с.249).

А.С.Макаренко приділяв багато уваги вправленню вихованців у позитивних діях, що гальмувало негативні якості особистості. Глибоко психологічним, ефективним педагогічним заходом було спалення старого одягу колоністів. З одягом спалювали й усю їхню попередню історію. Про неї більше не згадували. Одягнувши новий одяг, колоністи психологічно народжувались вдруге.

У своїх працях і в практичній педагогічній діяльності Макаренко розкрив психологію індивідуалізму, егоїзму дітей і розробив ряд виховних заходів. У “Книзі для батьків” він показав, що егоїзм розвивається там, де батьки беззастережно виконують вимоги дітей, обмежуючи себе та інших. Він довів, що розумне обмеження вимог дітей, боротьба з їхніми примхами, привчання їх поважати потреби інших, співчувати іншим – усе це дає позитивні результати і можливе лише за умови виховання в колективі.

У педагогічній діяльності А.С.Макаренка психологічно обґрунтованим був і індивідуальний підхід до вихованців. В його основу було покладене знання типів характеру, інтересів, звичок і прагнень, здібностей, індивідуальних особливостей дітей і використання їх у навчальній і виховній роботі з ними. Заслужують на увагу вказівки Антона Семеновича про роль психологічних якостей учителя в здійсненні виховного процесу.

Педагог повинен бути надзвичайно уважним до дитини, володіти психологічною чутливістю, що є першою ознакою педагогічної кваліфікації. Важливими якостями педагога, на його думку, є самовладання, глибока стриманість і терпеливість, психологічна спостережливість за діями учнів і своїми власними. Як і артист, він має перевтілюватись, але не повинен грати. Він має постійно тримати “парад” на обличчі, бути в “мажорі“, а якщо потрібно – бурхливо виявити свої почуття, вибухнувши гнівом так, щоб відчули, що сердиться по-справжньому (5, с.253).

Виховання як соціальний процес не забезпечується лише школою, учителем. “Виховує все: люди, речі, явища, але насамперед і найбільше – люди. З них на першому місці – батьки і педагоги” (3, с.233).

Практична діяльність А.С.Макаренка, уся його творчість – яскравий приклад чудової роботи по створенню людини, що стала можливою завдяки глибокому розумінню психології виховання. Розкриття психологічних закономірностей формування особистості є вагомим внеском педагога-новатора у вікову і педагогічну психологію.

Література

1. Копець Л.В., Моргун В.Ф., Пельтік О.М. Багатомірність розвитку колективу та особистості у спадщині А.С.Макаренка. – К.: Рад. школа, 1988.
2. Котирло В.К., Кулачківська С.Є., Тищенко С.П. Психологія виховного впливу на дитину у педагогічній системі А.С.Макаренка. – К.: Просвіта, 2000.

3. Макаренко А.С. Книга для родителей. - М.: Просвещение, 1988.
4. Макаренко А.С. Лекції про виховання. - К., 1984. - Т.4.
5. Макаренко А.С. Педагогічна поема. - К.: Радянська школа, 1981.
6. Ярмаченко М.Д. Педагогічна діяльність і творчий спадок А.С.Макаренка. – К.: Рад. школа, 1989.

Рудецька Тетяна

Вищий комунальний навчальний заклад
Сумської обласної ради "Лебединське
педагогічне училище імені А.С. Макаренка"

ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ А.С. МАКАРЕНКА

Люблю психологію, вважаю, що їй належить майбутнє...

А.С. Макаренко

Період роботи А.С.Макаренка в колонії ім.М.Горького і в комуні ім. Ф.Е.Держинського – основний і найважливіший етап його творчої діяльності. За ці роки у А.С. Макаренка склалася цілісна педагогічна концепція творчого поєднання теорії з практикою, вивірена і наповнена, як його власним досвідом, так і досвідом педагогіки в цілому. Якщо схематично уявити собі розвиток колонії ім. М.Горького, то це є не що інше, як здійснення колоністами під керівництвом Макаренка послідовно простих завдань: обробіток землі, боротьба з крадіжками і самогеноварінням, охорона дороги тощо.

Починаючи роботу в колонії, він спочатку вбачає своє головне завдання в тому, щоб „вправити душі” у правопорушників, „накласти латки на характери”. Та підвищуючи вимоги до себе як виконавця важливої загальнодержавної справи, а також до своїх вихованців, він поступово переконувався, що в колонії ніяких особливих „правопорушників” немає, а є діти, які потрапили в тяжке становище [1, с. 291]. Життя кожної такої дитини – це концентроване людське горе маленької, кинутої, самотньої істоти, яка вже звикла не розраховувати на чиєсь співчуття. Антон Семенович зумів не тільки побачити „горе викинутих у канаву дітей”, а й визначити свою, нову й своєрідну стратегію їх виховання. Це була „не солодка жалісливість”, не „цукрове бажання зробити таким дітям щось приємне”, а неухильна вимогливість і твердість у поєднанні з глибокою повагою і довірою, актуалізацією ще тільки-но жевріючих позитивних якостей у характері вихованця і непримиримою боротьбою з негативними. Саме така стратегія виховного впливу і дала Макаренку можливість досягти мети, виховати кожного колоніста справжньою людиною.

Виховуючи скалічених життям колоністів, А.С. Макаренко звернувся до найменш розробленої на той час галузі психології – психології особистості. І саме в цю галузь психології він зробив свій неоцінений внесок.

Макаренко на основі власного практичного досвіду довів, що особистість виховується в конкретних суспільно-історичних умовах, у процесі взаємодії з іншими людьми. „Талант, - писав він, - тільки в незначній мірі належить біології... в самому основному своєму блиску він завжди завдячує благотворним впливом суспільства, праці, культури і знання” [2, с.94].

Рушійною силою активності людини, однією з важливих спонукальних сил її поведінки, на думку педагога, є потреби. Він характеризував первинні потреби, що спонукають людину до егоїстичних дій і вчинків, і одним з перших у педагогічній науці звернув увагу на сутність вищих духовних потреб і їх роль у житті нової людини. А.С. Макаренко розглядав потреби як важливий показник гармонійного розвитку нової людини. „Потреба в нас є рідна сестра обов’язку, повинності, здібностей, це прояв інтересів не споживача суспільних благ, а діяча суспільства, творця цих благ” [3, с.38]. Думки А.С. Макаренко про морально виправдані потреби колективу звучать і сьогодні не менш актуально.

Питання формування характеру особистості та її вольових якостей були центральними в теоретичній і практичній педагогічній діяльності Макаренка. Він писав: „Серед найзначніших проблем стоїть проблема виховання волі, мужності і цілеспрямованості”. [4, с.364] А.С. Макаренко дав своє, не позбавлене наукового і практичного інтересу розуміння характеру як моральної категорії. „В поняття характеру, - писав він, - я вкладаю весь зміст особистості, тобто і характер зовнішніх проявів, і внутрішньої переконаності, і політичне виховання, і знання, геть усю картину людської особи”. [5, с. 368]

А.С. Макаренко зазначав, що моральне обличчя особистості - це рушійна сила її поведінки, її вчинків і що тільки висока ідейність, цілеспрямованість можуть зумовити розвиток рис характеру. Вміння бачити внутрішній світ дитини, глибока психологічна спостережливість допомагали Макаренкові розкривати найтонші характерологічні якості своїх вихованців. За його класифікацією, це такі поширені типи характерів, типи характерів, як „тишки”, „ісусики”, накопичувальники, пристосуванці, тюхтії, роззяви, кокети, нахлібники, мізантропи, мрійники, зубрили. Як зазначав Антон Семенович: „саме ці характери виростають в людей шкідливих”.

Надаючи великого значення формуванню особистості, А.С. Макаренко на практиці довів, що лише правильно організована діяльність дитини дає можливість виховати в неї найкращі якості волі і характеру. Педагог рішуче виступав проти голого моралізування, проти повчальних розмов і вимагав залучення дитини до практичної діяльності. Великого значення Макаренко надавав вправленню. «Волю, мужність, цілеспрямованість не можна виховати без спеціальних вправ у колективі», - вважав він.

Однією з важливих умов розвитку і формування повноцінної особистості є її діяльність у колективі. Потрібна «організація колективу, організація вимог до людини, організація реальних, живих цільових прагнень людини разом з колективом, - ось що повинно становити зміст нашої виховної роботи», - наголошував А.С. Макаренко. [4, с. 367]

А.С. Макаренко багато уваги приділив проблемі мотивів поведінки як рушійної сили розвитку особистості. Питання про цілі і мотиви поведінки і діяльності особистості є одним з найважливіших питань. Переборювати тягар праці, часто її фізичну непривабливість люди навчилися давно, але в основі такого переборювання повинні лежати виховні мотиви колективного інтересу. На практиці він показав, що поступове і систематичне привчання дітей не боятися труднощів, переборювати їх, уміти бути вимогливим до себе дають позитивні результати.

Заслуговує уваги погляд Макаренка на виховання в дітей таких важливих рис, як самовладання і мужність. Він пояснював, що самовладання і мужність виховуються у процесі діяльності дитини. До цього потрібно привчати дітей у процесі гри, за допомогою різних доручень.

Великого значення Макаренко надавав вихованню звичок. Він пояснював, що широка етична норма стає справжньою, коли вона перетворюється в традицію, звичку, коли ця норма починає діяти швидко, точно. Особливо наполягав А.С.Макаренко на вихованні звички діяти заради ідеї. Навчити дітей діяти заради ідеї важко, але потрібно, наголошував педагог. Між свідомістю того, як правильно діяти і звичкою діяти є якась маленька канавка, і цю канавку потрібно заповнити бажанням діяти, досвідом, вимогливістю до себе, до своїх вчинків.

А.С.Макаренко приділяв багато уваги вправляння вихованців у позитивних діях, що гальмувало негативні якості особистості. У психології та педагогіці проблема вимогливості до учня мала різноманітні тлумачення. А.С.Макаренко, знаючи особливості підростаючої особистості, зайняв досить чітку лінію у цьому питанні. Без вимогливості не може бути правильного виховання дітей. Вимогливість до дітей і любов та повага до них не суперечать одне одному. Це дві сторони єдиного, глибоко продуманого педагогічного підходу до дитини. Педагог повинен бути надзвичайно уважним до дитини, володіти політичною і психологічною чутливістю, що є першою ознакою педагогічної кваліфікації. Педагог повинен уміти керувати своїм настроєм і почуттям, передбачати результати своїх виховних заходів та те, як учень реагуватиме на них. Як і артист, він має перевтілюватися, але не повинен грати, говорив А.С. Макаренко. Він має постійно тримати «парад» на обличчі, бути в «мажорі», а якщо потрібно – бурхливо виявити свої почуття, гнівом так, щоб відчули, що сердиться по-справжньому.

Виховання як соціальний процес, на думку Макаренка, не забезпечується лише школою, учителями. «Виховує все : люди, речі, явища, але насамперед і найбільше – люди. З них на першому місці – батьки і педагоги». [3; с.20] Антоном Семеновичем наголошувалося, що батьки виховують дитину щохвилини, щодня, у кожний момент життя і не тільки тоді, коли з нею розмовляють,

навчають її або наказують. Основою батьківського авторитету є громадське обличчя батьків, їхнє життя і поведінка. Хороших дітей можуть виховати лише щасливі батьки. А ось, сліпа, бездумна любов батьків нерідко призводить їхніх дітей, особливо підліткового і юнацького віку, до зривів у поведінці. Актуальність сімейного виховання не втрачається й нині.

Практична діяльність А.С.Макаренка, уся його творчість – яскравий приклад чудової роботи по створенню нової людини, що стала можливою завдяки глибокому розумінню психології виховання. Розкриття психологічних закономірностей формування особистості є вагомим внеском педагога-новатора у вікову і педагогічну психологію.

Література

1. Макаренко А.С. Листування А.С. Макаренка з О.М. Горьким // Твори в 7 т. – К., 1955. – Т.7. – с. 283 – 339.
2. Макаренко А.С. Про творчу працю письменників. Товариська лабораторія // Там само, Т. 7. – с. 83 – 118.
3. Макаренко А.С. Книга для батьків // Там само, Т. 4. – с. 11-335.
4. Макаренко А.С. Статті і виступи з загальних питань комуністичного виховання: Воля, мужність, цілеспрямованість // Там само, Т. 5. – с. 363 – 369.
5. Макаренко А.С. Проблема шкільного радянського виховання: Лекція 1: Методи виховання. // Там само, Т. 5. = с. 97 – 119

II. ПРОБЛЕМА КОЛЕКТИВУ І ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

Ковінько Олег

Вищий комунальний навчальний заклад Сумської обласної ради "Лебединське педагогічне училище імені А.С. Макаренка"

Проблема взаємовідносин педагога з колективом дітей в педагогічній спадщині А.С. Макаренка

Ідуть роки. Змінюється життя. В Україні триває процес розбудови незалежної демократичної держави - процес нелегкий, складний, із суворими випробуваннями. В цих умовах сучасне вчительство, педагогічна громадськість, науковці ведуть інтенсивні пошуки шляхів демократизації освіти в Україні, найефективніших методів виховання нових поколінь, оптимальної організації навчально-виховного процесу. Цілком природно, що до уваги береться досвід не тільки сьогодення, а й минулого.

Неоднозначним є ставлення окремих науковців України до педагогічної спадщини нашого

вітчизняного педагога ХХ століття Антона Семеновича Макаренка (1888-1939). Про педагогічну діяльність і творчу спадщину А. С. Макаренка написано багато. Видатний педагог тим і загадковий, що він особистість неординарна, незвичайна, оригінальна. Та й система його педагогічних поглядів своєрідна, неортодоксальна.

Однією з причин як непримиренної критики А. С. Макаренка, так і сліпого поклоніння кожному його слову є незнання значною частиною педагогів саме глибинних теоретичних положень його педагогічної концепції.[2]

Хочеться запитати "гуманістичних" критиків системи Макаренка, що антигуманного в таких принципах життя колективу: ніхто не має права образити іншого, бо дістане відсіч від усього дитячого гурту; ніхто не може порушити життя школи, класу - йому цього не дозволяють; стриманість, ввічливість, повага до старших; міра в одязі; відповідальність за виконання своїх обов'язків? "Ця логіка, - писав А. С. Макаренко, - більше спрямована на захист інтересів особи, ніж будь-яка інша. Захищаючи колектив у всіх точках його стикання з егоїзмом особи, колектив тим самим захищає кожну особу і забезпечує для неї найсприятливіші умови розвитку". [2,31]

Розглянемо проблему взаємовідносин вчителя з колективом дітей у педагогічній спадщині А. С. Макаренка.

А. С. Макаренко вважав, що впливати на окрему особистість можна, діючи на колектив, членом якого є ця особистість. Це положення він називав "принципом паралельної дії". У цьому принципі реалізується вимога колективу - "всі за одного, один за всіх". "Принцип паралельної дії" не включає, проте, застосування "принципу індивідуальної дії" - прямого, безпосереднього впливу на окремого вихованця.

З точки зору сучасної педагогіки педагог - насамперед організатор. Виховна робота, говорив А. С. Макаренко, є насамперед робота організатора. Педагог у системі Макаренка - організуюча, керівна і дійсно центральна фігура.

Основне завдання педагога - організувати дитяче життя, а значить, дитячий виховний колектив, правильно керувати всією його діяльністю. "Шкільний колектив, осередок ... дитячого суспільства, - звертався до вчителів Макаренко, - насамперед має зробитися об'єктом виховної роботи... Учитель покликаний створити цю зразкову організацію, берегти її, поліпшувати, передавати її новому вчительському складові. Не парне моралізування, а тактовне й мудре керівництво правильним зростанням колективу - ось його покликання".[3,101] Саме керуючи виховним колективом, вихователь може педагогічно доцільно організовувати і спрямовувати дитяче життя, тобто внести в нього зміст, організацію, форми й методи діяльності, відповідні до цілей виховання, і шляхом вправління дітей у всій цій різноманітній і різнобічній діяльності одержати потрібні результати.

Педагогічний досвід А. С. Макаренка показує, що єдино можливим і правильним

розв'язанням основного завдання педагогічного впливу в наших умовах є перетворення нудного, сірого, такого, що нічого по суті не дає і не дає, умовляння, розп'якування, сюсюкання, парного моралізування, чим нерідко характеризується і сьогодні виховна робота в школі, в організацію творчого, трудового, радісного, красивого і цілеспрямованого життя та діяльності дітей. [3].

"Робота кожного вихователя може мати дві форми: робота щодо всього колективу і щодо окремої частини колективу... Робота вихователя у загонах має полягати ось у чому: насамперед вихователь повинен добре знати склад своїх загонів, повинен знати життя і особливості характеру кожного вихованця, його прагнення, сумніви, слабості й достоїнства". [4,122-123].

Безпосередній виховний вплив педагога на вихованців здійснюється по двох основних каналах:

- по-перше, спеціальним впливом, основу якого становить педагогічна майстерність;
- по-друге, особистим прикладом. [3].

Важко розв'язати проблему співробітництва педагогів і дітей, доки по-справжньому не розв'язуються проблеми колективу педагогів. А. С. Макаренко не вживав слова "співробітництво", але всі його думки про взаємодію, спільну участь у сумісній діяльності педагогів і дітей фактично спрямовані саме на розв'язання цієї проблеми, до того ж він підкреслював засади колективності у цій спільній діяльності.

Макаренко вважав, що педагогічний колектив і кожен учитель виступають у дитячому колективі як старші товариші, поділяють з ним відповідальність за все життя і результати діяльності, допомагають порадою, впливом, своїм досвідом, особистим прикладом.

Іще одне важливе, таке, що не знайшло й досі вирішення в більшості виховних закладів, питання, яке ставив і розв'язував у своєму досвіді А. С. Макаренко, - питання про педагогічний центр колективу. Від цього, на його думку, значно залежить і успіх самоврядування в дитячому середовищі. Процеси управління і самоуправління А. С. Макаренко завжди розглядав у діалектичній єдності.

Педагог повинен уміти захопити увесь колектив вихованців і кожного з його учасників певною метою, досягнення якої дає глибоке задоволення. Досягнувши в результаті зусиль, праці, боротьби цієї мети, треба не зупинятися на здобутому, а ставити подальше завдання, ширше, більш суспільно значиме, роботи більше і краще, ніж раніше. Мистецтво педагога полягає в тому, щоб поєднувати своє керівництво, свої педагогічні вимоги з більшими реальними правами колективу.

В літературі про А. С. Макаренка проблема колективу отримала більше розкриття, ніж усі інші питання, що піднімалися в його творчості. Здавалося б, усе вже сказано, все має бути знайомим учителю. І все ж про цю проблему і зараз не можна не говорити і не сперечатися.

Література

1. Бескина Р. М., Виноградова М. Д. Идеи А. С. Макаренка сегодня. - М. : Знание, 1988 - 80 с. - (Новое в жизни, науке, технике. Сер. «Педагогика и психология»; № 10).
2. Красовицький М. Дві позиції щодо педагогічної спадщини А. С. Макаренка //Рідна школа, 1999, № 9, сс. 29-31.
3. Козлов И. Ф. Педагогический опыт А. С. Макаренко: Кн.. для учителя. - М.: Просвещение, 1987, - 160 с.
4. Макаренко А. С. Методика виховної роботи. - К.: Радянська школа, 1990. - 368 с.
5. Струманський В. А. Макаренко і сучасна українська діяльність // Початкова школа, 1999, № 7, сс. 58-60.

Куриленко Вадим

Вищий комунальний навчальний заклад
Сумської обласної ради "Лебединське
педагогічне училище імені А.С. Макаренка"

Проблема розвитку педагогічної майстерності в творчості А.С. Макаренка

*«Мій світ – світ організованого творення людини».
«Аж ніяк не претендуючи на звання великого винахідника. Я хочу
тільки одного, щоб про цінність методу судили за його
результатом, а про цінність системи судили за загальним
результативним підсумком»*

А.С. Макаренко

Золотий фонд наукової спадщини і досвіду А.С. Макаренка потрібен сучасній і майбутній школі України.

Науково-теоретична спадщина А.С. Макаренка - це не тільки діяльність видатного педагога у минулому, яке обмежене часовими рамками 20-30 років ХХ століття. Вона є науковою педагогікою для нинішніх і майбутніх поколінь педагогів. Педагогічна спадщина відомого педагога постійно вивчається у вищих педагогічних закладах освіти, на курсах перепідготовки педагогічних кадрів, тощо.

Дослідники наукової спадщини А.С. Макаренка цілком справедливо зауважують, що проблема загального формування основних особистісних якостей було центральною в практично-пошуковій діяльності Макаренка-педагога.

Педагогічну справу А.С. Макаренко вважав справою творчою, а особистість педагога - особистістю творчою. Проблема особистості викладача на сьогодні є досить актуальною, бо майбутнє країни визначає той, хто виховує підростаюче покоління, формує майбутнього спеціаліста. Слід підкреслити, що ідеї видатного педагога використовують у своїй діяльності і викладачі педагогічних навчальних закладів.

Самі питання "педмайстерність", "педтехніка", "педтехнологія" вперше розроблені А.С. Макаренком. Він неодноразово підкреслював, що вчителя необхідно навчити професії: "Як треба навчити лікаря, його майстерності, як треба навчити музиканта" і давав з цього приводу

конкретні рекомендації.

А.С. Макаренко твердив, що для нього, в його практиці та для інших педагогів стали вирішальними такі дрібниці, як підвищити голос, усміхнутися, як подивитися. Видатний педагог відмічав, що він став справжнім майстром лише тоді, коли навчився говорити "Іди сюди" з 15-20 відтінками голосу, коли навчився робити 20 нюансів на обличчі, в осанці і голосі, вміти "читати" по обличчю учнів.

Ключовим принципом педагогічної системи А.С.Макаренка завжди було: якомога більше вимоги до людини, але разом з тим і якомога більше поваги до неї. На його думку, це повинно бути і принципом усіх педагогів. У сучасних умовах розвитку педагогіки цей принцип лежить в основі стосунків викладача зі студентами. Відносини зі студентами у педагогів, які мають певний досвід науково-педагогічної діяльності, базуються на принципах співпраці і співтворчості. На превеликий жаль, це не завжди спостерігається у діяльності молодих викладачів. Їх стосунки визначаються за схемою "суб'єкт -об'єкт". Пояснюється це не тільки недостатнім життєвим і професійним досвідом викладача, але й недостатністю педагогічних знань та вмінь які мають випускники педагогічних закладів.

Кращі студенти залишаються працювати викладачами. Молоді педагоги, як правило, поєднують викладацьку діяльність з науковою. Це певною мірою забирає багато часу і не дає їм можливості приділяти достатньо уваги вивченню педагогіки, психології, передового досвіду. А.С. Макаренко зазначав, що педагогів треба виховувати, а не тільки давати їм освіту. Яку б освіту ми не давали педагогові, але коли ми його не виховуємо, то, природно, ми можемо розраховувати на його талант наголошував видатний учений. Сам Антон Семенович займався самоосвітою все життя. На жаль, розраховувати тільки на вроджених талановитих педагогів важко, - їх дійсно потрібно готувати. В сучасних умовах гуманізації та гуманітаризації освіти в педагогічних навчальних закладах вивчається чимало дисциплін, знання яких молодий викладач може ефективно використати у власній науково-педагогічній діяльності. Це «Психологія», «Педагогіка», «Основи педагогічної майстерності» та ін. Проте питання про педагогічну майстерність вчителя на сучасному етапі залишається не розв'язаним. А.С. Макаренко вважав, що така майстерність не є якимось мистецтвом, що потребує таланту, а це спеціальність, якій потрібно навчати. Він розглядав її як синтез наукових знань, методичного мистецтва і особистих якостей і здібностей педагога, котрий досконало володіє педагогічною технікою та передовим педагогічним досвідом.

Колектив учителів повинен бути естетично виразним, носієм естетичної культури. Цю виразність А.С. Макаренко бачив у зовнішньому вигляді вчителя, його вчинках та поведінці. У лекції "Взаємини, стиль, тон у колективі" він стверджує, що жодного разу не вийшов у неочищених чоботях або без паска до вихованців. Не допускав у клас учителя, якщо він був

неохайно одягнений. Макаренко висловлювався і за те, щоб усі педагоги були красивими, а якщо такого досягти не можна, то "хоч один гарний молодий педагог, одна гарна молода жінка в колективі неодмінно повинні бути... Треба, щоб дітей захопила ще естетика, краса в колективі». Педагогічна майстерність видатного педагога полягала в тому, що він першим у світі ризикнув не цікавитись минулим своїх вихованців – ні довідок, ні характеристик, ні розповідей про свої «подвиги».

«Я не вірю в те, що бувають морально дефективні люди «бувають тільки дефективні методи». [4,194]

Чудовий знавець дитячої психології, справжній майстер-педагог А.С. Макаренко з великим терпіння і завзятістю вивчав кожного вихованця, його індивідуальність шукав у ньому «хороше», «краще» і проектував його з оптимізмом. Він робить висновок, що не можна «втискувати людину в стандартний шаблон», не можна жертвувати своєрідністю особистості.

Система Макаренка характеризується високим рівнем педагогічної майстерності. Серед його вихованців є й музиканти, і поети, і письменники, інженери і льотчики, актори і вчителі, лікарі і військові, про яких він скаже: «народ правильний, і моя совість не страждає».

Значення багатьох теоретичних положень А.С. Макаренка в тому, що вони є надійним орієнтиром для педагогічної практики, є базою подальшої розробки методів виховання. Золотий фонд наукової спадщини і досвіду Макаренка потрібен сучасній і майбутній школі України.

Література

1. Євтух М., Поманенко К. Неповторність і справжня сутність постаті А.С. Макаренка // Рідна школа, 1998, №7, сс. 21-28.
2. Львова Ю.Л. Деякі питання психології праці вчителя – К.: Тов. «Знання» УРСР. 1972. – 48 с.
3. Константинов Н.А., Медынский Е.Н., Шобаева М.Ф. История педагогики. – М.: Просвещение, 1982. – СС. 392 – 401.
4. Макаренко А.С. Педагогические сочинения: В 8-ми т. – М.: Педагогика, 1983 – 1986.
5. Струманський В.А., Макаренко і сучасна українська дійсність // Початкова школа, 1999, № 7, сс. 58 – 60.

Ключник Віра,
Кременчуцьке педагогічне училище
ім.А.С.Макаренка

Гуманізм в педагогічній системі А.С.Макаренка

Мета всієї педагогічної діяльності А.С.Макаренка – виховання людини. Видатний педагог розумів виховання не як боротьбу з вадами в поведінці дитини, а як опору на позитивне у вихованцеві, поступовий його розвиток. Важливо пробудити в дитині почуття людяності, поставити її в такі обставини, які б дали їй усвідомити: вона – людина, і її поведінка, вчинки мають бути гідними людини.

Макаренко А.С. пропагував справедливість, доброзичливість і чуйність, поєднання поваги й довіри до дитини з розумною вимогливістю. Його життєве кредо - "якомога більше поваги до людини і якомога більше вимог до неї". Видатний педагог першим у світі ризикнув не цікавитись минулим своїх вихованців - не довідок, ні характеристик, ні розповідей про свої "подвиги". Він говорив: "Я не вірю в те, що були морально дефективні люди...бувають тільки дефективні методи" [4, Т.5; 194], "Коли я виховую людину, то повинен знати, що саме вийде з моїх рук. Я хочу відповідати за продукцію свою і своїх співробітників, за майбутніх інженерів і майстрів, за всю цю організацію, за льотчиків, студентів, педагогів. За цю продукцію я несу відповідальність...Треба в кожний момент свого педагогічного життя знати, чого я хочу і чого домагаюсь" [1, 194-195] Чудовий знавець дитячої психології, справжній майстер-педагог, А.С.Макаренко з великим терпінням і завзятістю вивчав кожного вихованця, його індивідуальність, шукав у ньому "хороше", "краще", і проектував це хороше, краще з оптимізмом, а іноді із певним ризиком. Величезною заслугою А.С.Макаренка було те, що він умів знайти ключ до серця кожного вихованця. Своїм умілим підходом до кожного вихованця він завжди досягав мети.

А.С.Макаренко критикував погляд на дитину, як на "педагогічний матеріал", «об'єкт виховання». В творі «Стяги на баштах» він пише, що діти – це не просто об'єкт виховання, «діти-це живе життя, і життя прекрасне, і тому потрібно ставитись до них, як до товаришів і громадян, потрібно бачити і поважати їх права і обов'язки, право на радість і обов'язок відповідальності". [5, 78]. Близькість до дітей, розуміння їх життя, виховання в них почуття обов'язку і відповідальності - ось на чому мають будуватися стосунки з дітьми. А.С.Макаренко був переконаний, що не можна "втискувати людину у стандартний шаблон", "виховувати серію людських типів", не можна жертвувати індивідуальною привабливістю, своєрідністю особистості. Тому він створює умови для духовного розквіту кожної індивідуальності. Кожен вихованець повинен продуктивно працювати, але кожен з них мав право обрати працю за покликанням, інтересами, нахилами. Серед вихованців Макаренка є й музиканти, і поети, і письменники, інженери і льотчики, актори і вчителі, лікарі і військові. Він завжди до кінця бився навіть за пропавшого злочинця. Це була його людська позиція. Праця його не була марною - трьома тисячам знедолених і морально скалічених він повернув життя. Вони стали людьми. В цьому гуманізм педагогічної системи А.С.Макаренка. Сьогодні ми розглядаємо виховання як процес саморозвитку, самореалізації, самовиховання особистості. Саме ці твердження є основою теоретичної і практичної спадщини А.С.Макаренка.

Сучасне суспільство потребує активної, творчої особистості, здатної змінити саму себе і суспільство не краще. Макаренко вже в свій час готував своїх вихованців до активної участі у житті свого колективу, країни.

Метою особистісно-орієнтованої освіти є не "формування", навіть не "виховання", а знаходження, підтримка, розвиток людського в людині, за Висуваючи колектив основним засобом виховання, Макаренко думав перш за все за людину. "Наше виховання - такий самий коректив. І тому лише й можливе виховання. Розумно й точно провести дитину багатьма шляхами життя серед його квітів і криз його буревіїв може кожна людина, якщо вона справді захоче це зробити». Важливою у питанні гуманізації виховного процесу є проблема використання методу покарання. А.С.Макаренко говорив: "Виховувати без покрень я не вмію" [4, Т.3; 255] Але разом з тим, Макаренко твердив, що вони не є великим добром. Але там, де педагог повинен карати, він не має права не карати. Видатний педагог наголошував на тому, що покарання не повинно мати на увазі

заподіяння страждання: "ніякого фізичного і морального страждання не повинно бути". А.С.Макаренко вважав: "...не можна дати загальних рецептів у питанні про покарання. Кожний вчинок є завжди індивідуальним. У деяких випадках найправильнішим є усне зауваження навіть за дуже серйозний вчинок, а в інших випадках за незначний вчинок треба суворо покарати", "в деяких випадках покарання треба скасовувати, коли порушник заявляє, що він підкоряється колективу", "покарання повинно виховувати. Покараний повинен точно знати, за що його карають і розуміти смисл покарання" [1; 40-41]

Таким чином, в центрі виховної системи Макаренка стоїть людина, вихованець, дитина. І все, що робив видатний педагог, все було спрямовано для створення умов для формування повноцінної особистості.

Література

1. Макаренко А.С. Методика організації виховного процесу.- К.: Радянська школа, 1954
2. Макаренко А.С. Педагогическая поз-ма // Пед.соч.: В8 т. - М., 1984, -Т3
3. Макаренко А.С. Про мій досвід. // Твори: В 7 томах - Т5., - К.: Радянська школа, 1954
4. Макаренко А.С. Проблеми шкільного радянського вихованця. // Твори: В 7 томах - Т5., - К.: Радянська школа, 1954
5. Макаренко А.С. Флаги на башнях. // Пед. соч.: В 8 томах. - М., 1984
6. Ніжинський М.П. Життя і педагогічна діяльність А.С.Макаренка, - К.: Радянська школа, 1967

ІІІ. ДИСЦИПЛІНА І СВОБОДА ОСОБИСТОСТІ

Валюх Ірина,

Вищий комунальний навчальний
заклад Сумської обласної ради
«Лебединське педагогічне училище
імені А.С.Макаренка»

Проблеми дисципліни і свободи особистості в педагогічній спадщині

А.С.Макаренко

Видатний чеський педагог Ян Амос Коменський писав: «Щасливий народ, який багатий на гарні школи і книги, добру організацію і методи виховання юнацтва».

Український народ може пишатися тим, що він має багато видатних учителів, таких як : К.Д.Ушинський, А.С.Макаренко, В.О.Сухомлинський та інші.

Великі люди тому й великі, що їхні думки і звершення завжди актуальні й сучасні. Повною мірою така аргументація відноситься до практичної педагогічної творчості А.С.Макаренка. «Писати педагогіку завтрашнього дня» - до цього прагнув Антон Семенович. Його ідеї живуть у сьогоднішній школі, сучасному досвіді виховання.

Особливу увагу хотілося б приділити вивченню питання про виховання свідомої дисципліни та розвитку особистості. Тому що воно займає вагоме місце в педагогічній спадщині А.С.Макаренка і перебуває в полі зору як науковців, так і педагогів – практиків (Алієва С., Бех І., Кириленко С., Павленко В., Рацул А., Хоружа Л.) . У своїх працях великого значення вони надають вихованню дітей та молоді, формуванню у них значущих індивідуально-особистісних

рис і якостей, відповідно до запитів, що постійно змінюються. Розв'язати ці проблеми також може допомогти глибоке вивчення досвіду педагогічної діяльності А.С.Макаренка.

На його думку поняття «дисципліна» можна розглядати в таких значеннях:

- по – перше, це сукупність певних правил;
- по – друге, це сформовані виховні звички людини;
- по – третє, це лише покоря.

Всі ці значення в більшій чи меншій мірі наближені до істини. То ж можна виділити з них одне : дисципліна – це широкий загальний результат всієї виховної роботи.

Головним засобом виховання свідомої дисципліни видатний педагог вважав «хороший колектив педагогів і добре організований, єдиний колектив учнів». Антон Семенович був переконаний, що лише в правильно організованому колективі створюються всі умови для всебічного розвитку кожної особистості, для організації досвіду моральної поведінки. Тому що спілкування, дружба, взаємна підтримка – це необхідні складові умови гармонійного розвитку особистості. Велике значення тут відводиться вчителю. Адже відомо, що саме вчитель, педагог на все життя запам'ятовується учням не тільки змістом уроків та навчального матеріалу, а саме як особистість, індивідуальність. Для цього надзвичайно важливо, щоб кожен педагог був наділений різними особистісними якостями. Цікавий приклад наводить Макаренко. Ще коли він працював у комуні ім.Дзержинського, то одного разу мусив від'їхати у відрядження. Замість себе він залишив іншого вихователя, який був повною протилежністю Антону Семеновичу – тихий, неконфліктний, з м'яким характером. Коли через декілька днів Макаренко повернувся, то першою справою запитав у вихованців, як вони поводитися з новим наставником. Вони спочатку лукаво посміхалися, а потім розповіли, що коли вони не зразу виконували його доручення, то він, наслідуючи Антона Семеновича, тихим лагідним голосом говорив: «Чорт вас візьми». І хоч він не виявляв ні гніву, ні наполегливості, комунари все одно виконували його вимогу, розуміючи її необхідність.

Отже, якщо вихователі різні, але спрямовують свою діяльність в одному напрямку, тоді ми можемо розраховувати на її результативність.

Щоб виховати у дитини свідому дисципліну потрібно працювати ще з ранніх літ. Для дітей молодшого віку Макаренко пропонує застосовувати гру. Він зазначає, що гра обов'язково повинна бути в дитячому колективі, а вчитель має трохи гратися з вихованцями. Якщо він лише привчатиме, вимагатиме, наполягатиме, то лишиться сторонньою силою, можливо, корисною, але не близькою. Гра є одним із засобів виховання свідомої дисципліни, бо в ній діти сумлінно виконують всі правила. Вони, граючись, беруть на себе певні обов'язки і намагаються їх виконати до кінця.

В сучасній школі широко використовуються ігри з правилами : дидактичні, рухливі, спортивні. Всі вони привчають дітей до відповідальності. Отже, гра робить дітей

дисциплінованішими, бо вони чітко розуміють свою роль у ній.

Ще одним засобом виховання свідомої дисципліни Антон Семенович вважав організацію учнівського самоуправління, тобто органів учнівського самоврядування, в яких би чітко була продумана система повноважень, що забезпечать розвиток організаторських навичок, формування високої дисциплінованості, діловитості, почуття відповідальності у кожного члена колективу. Макаренко вважав, що треба ставити вимоги різної складності до кожного члена колективу – чим вищий рівень вихованості дитини, тим вищі вимоги до неї. На його думку, вихованець (комуна ім.Дзержинського), як людина, що ще не має соціального досвіду, відповідав перед колективом не повною мірою. Зовсім інше ставлення до комунара (колонія ім.Горького). Вважалося, що здійснивши негативний вчинок, він свідомо порушив інтереси колективу, знехтував нормами поведінки у колективі. Тобто, люди, які наділені більш високими повноваженнями, повинні нести більшу відповідальність за свої дії та вчинки. Це вже передбачає більш високий рівень формування особистості. Бо діти усвідомлюють, що обов'язки в них реальні і їх потрібно виконувати. Важливою умовою для цього є дотримання режиму. Тобто задати темп діяльності, чітко знати свої повноваження і виконувати їх, подаючи приклад іншим, суворо дотримуватися розпорядку. Звичайно, це нелегко. Тому тут вступає в дію воля. Саме вона допомагає виробити в собі дисциплінованість.

Органи учнівського самоврядування є актуальними і сьогодні. Багато шкіл, вищих навчальних закладів створюють їх, щоб виробити у своїх вихованців саме дисципліну, привчити їх до відповідальності, забезпечити максимальну соціалізацію особистості. Не виняток і наше училище, де є студентська держава під назвою «ОЛЕАНДА».Цей орган студентського самоуправління перебуває у взаємозв'язку з роботою адміністрації, наставників груп, дбає про підвищення авторитету училища. Адже воно відіграє важливу роль у житті і діяльності міста, району, області. Також «ОЛЕАНДА» здійснює постійний контроль за станом навчання студентів – це заохочення кращих студентів, робота з невстигаючими. І, звичайно, відбувається підвищення культурного рівня освіченості молодого покоління : проведення різноманітних виховних, розважальних заходів.

Не останню роль у формуванні свідомої дисципліни та вихованні суспільно активної особистості відіграє праця. І це не дивно. Адже по якості виконання роботи ми можемо судити про відношення дитини не лише до праці, а й до відповідальності за свій обов'язок. Антон Семенович писав : «Праця, яка не має на увазі створення цінностей, не є позитивним елементом виховання.» На його думку, участь у колективній праці захоплює дітей своїми реальними результатами, викликає справжній ентузіазм. У них формуються такі важливі моральні риси як колективізм, ініціативність, організованість, дисциплінованість. При цьому слід проявити серйозне і довірливе ставлення не лише учителів, а й батьків дітей. Вони повинні вірити в їх

сили навіть тоді, коли щось не вдається. Бо ця віра – це, насамперед, підтримка, стимул зробити роботу краще. Тому діти не повинні в ній розчаровуватися. Звичайно, тут важливе вміння бути щирим, ні в якому разі не обманювати дитину.

Макаренко вважав, що окрім виконання загальних колективних обов'язків діти повинні встигати приділяти увагу і власному розвитку. Такий темп життя сприяє зміцненню дисципліни, її укріпленню.

Основою макаренківської методики виховання свідомої дисципліни є принцип: «Якомога більше вимоги до людини і якомога більше поваги до неї». Високо оцінюючи метод довіри у формуванні особистості, неабияке значення приділяв методу вимоги. Бо чітко усвідомлюючи, що ти повинен зробити, ти знатимеш за допомогою чого, як і коли ти зможеш якісно виконати певне доручення. Вимога дисциплінує людину.

Отже, завдяки діяльності видатних педагогів, їхньому внеску у становлення та розвиток педагогіки, ми маємо неоціненний досвід роботи, пов'язаний з вихованням та розвитком особистості. А прикладом цього є спадщина сміливого новатора Антона Семеновича Макаренка, його теоретична і практична діяльність, спрямована в майбутнє. Адже його педагогічний досвід - це наша надійна допомога і орієнтир у вдосконаленні діяльності сучасної школи, у творенні школи майбутнього.

Література

1. Вінчук Л.С. Антон Семенович Макаренко про виховання свідомої дисципліни. с. 77 – 78. ж. Початкова школа, №8 – 85
2. Ільченко Ж.Д. У праці і для праці. с. 10 – 11. ж. Початкова школа, №1 – 88
3. Кириленко С., Горлач Т. Виховання загальнолюдських цінностей, свідомої дисципліни та культури поведінки учнів. с. 44 – 47. ж. Початкова школа, №10 – 2006
4. Мовчун А., Хоружа Л. Акуратність, відповідальність, дисциплінованість – важливі особистісні організаційні якості молодших школярів. с. 57 – 59. ж. Початкова школа, №9 – 2006
5. Ярмаченко Н.Д. Педагогіка : Наук. – метод

IV. ТРУДОВЕ ВИХОВАННЯ

Шульц Валентина,
Вищий комунальний навчальний заклад Сумської
обласної ради "Лебединське педагогічне училище
імені А.С. Макаренка"

«У праці і для праці»

Хто з радянських педагогів, починаючи з кінця 30-х років, не зачитувався незвичайними книжками - художніми за формою, глибоко педагогічними своєю сутністю: „Педагогічна поема“, „Прапори на баштах“, „Марш 30-го року“, „Книга для батьків“? Навіть завзяті супротивники їх автора - Антона Семеновича Макаренка не могли не відчувати глибини і сили цих творів. Щоправда, це викликало ще більший опір головним ідеям великого педагога. Та абсолютна більшість учителів, вихователів, наставників юних громадян сприйняла творчий доробок А.С. Макаренка як втілення основоположних принципів педагогіки соціалізму. І хай сьогодні спадкоємці тодішніх „опонентів“ Антона Семеновича намагаються всупереч очевидній істині оголосити його принципи й методи застарілими, неприйнятними для сучасних умов, тисячі освітян, спираючись на макаренківські положення, розвиваючи його традиції, стверджують життєвість, ефективність, актуальність педагогіки А.С Макаренка в наш час.

Одним з наріжних каменів педагогічної системи А.С. Макаренка є виховання дитини змалку у праці і для праці. „Правильне радянське виховання, - писав А.С. Макаренко, - не можна собі уявити як виховання нетрудове. Праця завжди була основою для людського життя, для створення добробуту людського життя і культури. В нашій країні праця перестала бути предметом експлуатації, вона стала справою честі, слави, доблесті і героїства. Наша держава є держава трудящих... тому й у виховній роботі праця має бути одним з основних елементів“.[2]

Правильність цього твердження перевірена протягом десяти років практичної роботи у найскладніших для педагога умовах. Результати, досягнуті колективами, керованими Антоном Семеновичем, давали право на висновок про вирішальну роль праці у вихованні підростаючого покоління.

Комуна ім. Ф. Е. Дзержинського була складним навчально-виховним закладом, в якому видатний педагог всебічно апробував усі аспекти виховання працею.

Чи не найбільшим соціальним лихом перших років Радянської влади була дитяча безпритульність. Сотні тисяч дітей та підлітків у період революції і громадської війни лишилися без батьківського догляду.

Усе в комуні (з першого дня її існування) будувалося за основним принципом соціалістичної школи - органічного поєднання навчання з продуктивною працею. Природність такої організації була забезпечена тим, що кістяк колективу комунарів становили 50 колишніх вихованців, які прийшли в новий заклад разом з Антоном Семеновичем, принісши у свій новий дім добрі звичаї колонії імені О. М. Горького.(До речі, це стало ще одним підтвердженням важливості для будь-якого колективу здорового ядра і традицій). Рівняючись на горьківців, наслідуючи їх, новачки прийняли порядок комуни.

Найпершою і найголовнішою була вимога суворого додержання розпорядку. Щодня комунари позмінно 4 години працювали в цехах свого підприємства й 4-5 годин учились у школі

або на робітфаці при комуні. Кожен мав і виконував постійне громадське доручення. Залишався час і на заняття спортом, художньою самодіяльністю. Це стало можливе лише тому, що вихованці комуні ім. О. М. Горького вже вміли розподіляти час раціонально, правильно виконувати будь-яку роботу, усьому знаходити естетичне начало.

Усі, хто відвідував комуну, відзначали прекрасні умови, в яких жили комунари: просторі, сповнені світла й повітря кімнати, безліч квітів, бездоганна чистота, стильні меблі, гарні картини, відчуття затишку і комфорту, створеними руками юних господарів. Це вони щоранку всі разом протягом 20 хв. натирали підлогу, мили стіни, наводили, як кажуть, такий блиск, що прискіпливий черговий (свій же товариш) не міг знайти жодної зачіпки.

Що було головним у педагогічних ідеях А.С. Макаренка у галузі трудового виховання? Насамперед положення про те, що праця стає ефективним засобом в органічній єдності з іншими складниками цього багатогранного процесу і за неодмінної умови залучення всіх дітей та підлітків до посильних для їхнього віку й індивідуальних особливостей видів суспільно корисної праці. Другий, не менш важливий фактор поєднання обов'язкової участі у самообслуговуванні, продуктивній праці в технічній творчості (за вибором вихованця) у безплатній роботі на загальну користь. Тільки за таких умов вихованці матимуть змогу оволодіти багатством людських взаємин і моральним досвідом притаманним трудовим колективам соціального суспільства. Нарешті сам трудовий колектив, його органи й уповноважені зобов'язані статі вмілими організаторами трудової діяльності і розподілу колективних здобутків.

Чимало часу відводив А.С. Макаренко молодшим вихованцям. Як відомо, у комуні дзержинці віком до 13 років на основному виробництві; не працювали. Щоб і вони відчували себе повноправними учасниками трудового життя колективу, їх було об'єднано в «комунарський союз транс» - своєрідний підрозділ, який приймав заявки на різні підсобні роботи. Хлопчаки переносили деталі, виконували роль посильних, у навчальному цеху виготовляли нескладні вироби, водночас освоюючи навички користування різноманітними інструментами. Чітка визначеність кожного завдання, усвідомлення його «вписаності» в загальний трудовий процес підносили юного комунара у власних очах, а отже, сприяли вихованню відповідальності, організованості, дисциплінованості. А.С. Макаренко завжди виступав проти підпорядкування продуктивної праці дітей суто виробничим потребам. Він не раз підкреслював, що головний аспект трудової діяльності юних - виховний: «...Труд без освіти, що йде поряд, без політичного і суспільного виховання, що йдуть поряд, не приносить виховної користі, виявляється нейтральним процесом» - ці слова стали аксіоматичними для педагогів. Необхідно наголосити на деяких інших аспектах виховного впливу на молодших школярів, які Антон Семенович вважав важливими, особлива роль праці у вихованні свідомої дисципліни та її співвідношення з навчанням і грою.

Ці настанови великого педагога особливо співзвучні сьогоденню, коли до школи

приходять вчитися шестирічні діти. Адже для них гра - основна форма діяльності, головний засіб пізнання навколишнього світу, найдоступніший шлях прилучення до праці.

У Антона Семеновича Макаренка були розроблені спеціальні загальні підходи та принципи системи стимулювання праці:

- Комплексність і гармонійність

«Жоден із засобів впливу на людину не може проектуватися як позитивний, якщо його дія не контролюється усіма іншими засобами, що застосовуються одночасно».

- Рухливість системи стимулів

«система стимулів ніколи не може бути мертвою і застиглою нормою, вона завжди змінюється і розвивається»

- Стимулювання через колектив

«колектив об'єднує людей не тільки спільною метою і спільною працею, а й спільною організацією праці»

- Перспективні лінії у стимулюванні

Перетворення перспективи завтрашньої радості у житті (індивідуальному та колективному) на стимул праці.

- Пріоритет людини, підхід до неї з оптимістичною гіпотезою

Методика Макаренка ґрунтувалась на увазі до окремої людини, до її успіхів і невдач, труднощів, особливостей, прагнень. Необхідно «бачити хороше в людині», навіть якщо це важко помітити «в живих буденних рухах людей», навіть коли воно «губиться в поточних конфліктах». Необхідно проектувати хороше в людині.

- Соціальні порівняння у стимулюванні праці

Людина сумлінно трудиться, коли в неї є змога оцінювати свої досягнення шляхом порівняння себе з оточуючими. Соціальні порівняння спрацьовували тоді, коли кожен знав «скільки сьогодні зробили, за скільки купили і за скільки продали, і був зацікавлений у цьому особисто, ставився як хазяїн і вмів ставити певні вимоги до іншого».

- Стимулювання праці працею

Стимулом праці є потреба не в будь-якій роботі - «аби лише трудитися». Важливим є такий трудовий процес, що створює можливості для самовияву, творчості, задоволення різних інтересів і прагнень. Творча за змістом праця стимулює і творче ставлення до неї. Але без підготовки і свідомого прагнення самого працівника навіть творчий зміст її сам по собі не може забезпечити творчого ставлення, не створює творчого стимулу.

- Матеріальне стимулювання

Індивідуальне - видача кишенькових грошей та накопичення решти грошової платні на особистих рахунках комунарів, що видавались після випуску з комуни. Колективне - премії у

вигляді нагород за трудові досягнення.

Сьогодні АС. Макаренко - наш сучасник, а його педагогіка буде актуальною ще багато років, бо незмінно спрямована на формування всебічно і гармонійно розвиненої, суспільно активної особистості, в якій органічно поєднуються духовне багатство, моральна чистота і фізична досконалість.

Література

1. Козлов И.Ф. Педагогический опыт А.С. Макаренко: Кн. Для учителя. – М.: Просвещение, 1987. – 160 с.
2. Макаренко А.С. Методика виховної роботи. – К.: Радянська школа, 1990. – 368 с.
3. Макаренко А.С. Книга для батьків.

Мінакова Надія,

Бердичівський педагогічний коледж

А.С.Макаренко про виховання дошкільників у праці

Спробую піти по слідах афоризму Ф. Ларошфуко, яке говорить, що істинне красномовство - це вміння сказати все, що потрібно, і не більше чим потрібно. Хочу свою спробу красномовства присвятити видатному педагогу, майстру педагогіки Антону Семеновичу Макаренко.

Антон Семенович Макаренко... Як сказав один великий мудрець: «Людина у великих ділах показує себе такою, якою вона повинна бути, а в повсякденних дрібницях - такою, якою вона є». Мабуть, Антон Семенович показав себе і як майстер педагогічної науки, який володів якостями, що допомогли йому здобути це звання. Подумаймо, а чи кожен сучасний новатор є таким нестямно відданим своїй справі? Адже як висловився В. Салоухін : «Раніше гусячим пір'ям вічне писали, а тепер вічним пір'ям пишуть гусячі думки».

«З людьми відбувається те ж, що й з благами цього світу: чим ближче їх знають, тим менше їх цінять», - так сказав Ж. Петі-Сан й торкнув черствість нашого суспільства. Тож давайте будемо мати широкий кругозір, вдячність минулому, ґрунт для майбутнього, а для цього потрібно звертатися до спадщини таких видатних людей як Антон Семенович Макаренко.

Зокрема мене підкорили його наробки про виховання дітей в праці. Адже недарма Антон Семенович наполягав на праці дітей, як в колективі, так і в сім'ї.

Хіба питання виховання дітей в праці не є актуальним, вічним?! З віків поневолення

відроджується наша Україна. Кожна ділянка нашого суспільного життя вимагає від усіх громадян нашої держави самовідданої праці. Адже Макаренко казав, що з кожної комахи добра хоч трохи. Дошкільний заклад повинен виховувати національно свідомих громадян України. Адже кожен педагог знає, що саме дошкільний вік є основою для розвитку особистості.

На мою думку, А.С. Макаренко є нашим сучасником, його погляди не втратили своєї актуальності, а навпаки досить показово перегукуються з основними положеннями Коментаря до базового компонента дошкільної освіти.

Коментар до базового компонента дошкільної освіти	А.С.Макаренко «Виховання в праці»
До основних особистісних змін, пов'язаних з особистісним становленням дошкільника можна віднести: - життєва компетентність, уміння орієнтуватись у нових умовах життя, пристосовуватись до них, конструктивно впливати на них у міру можливостей; - фізичне, психічне, психологічне, морально-духовне здоров'я; - творче ставлення до життя, схильність до експериментування, дослідництва, самостійних відкриттів; - сформованість базових якостей особистості: - самостійності - відповідальності - розсудливості	«...виховання трудової якості людини – це підготовка і виховання не тільки майбутнього хорошого чи поганого громадянина, але й виховання його майбутнього життєвого рівня, його добробуту». «Фізичний розвиток у праці, звичайно, також має велике значення, як важливий і цілком необхідний елемент фізичної культури. Але головна користь праці позначається у психічному, духовному розвитку людини». «Навчити творчо працювати – особливе завдання вихователя». «Отже, чим складніше й самостійніше буде трудове завдання, тим краще воно буде з педагогічного погляду». «Важливо те, що дитині надається певна воля у виборі засобів, і вона повинна нести деяку відповідальність за виконання роботи та за її якість». «Цю роботу слід поставити перед дитиною в найзагальніших рисах:... Звичайно, деякі прийоми прибирання можна їй і показати, але взагалі добре, якщо дитини сама догадується...» «... слід вважати ідеальною формою, коли дитина

спостережливості	сама помічає потребу тої чи іншої роботи, бачить, що матері або батькові ніколи її виконати, коли вона з власної ініціативи приходить на допомогу своєму сімейному колективу».
людяності	«... в трудовому зусиллі виховується не тільки робоча підготовка людини, але й підготовка товариша, виховується правильне ставлення до інших людей...»
справедливості	«...батьки особливо уважно повинні стежити, щоб старші брати не користувалися працею молодших...»
креативності	«Творча праця можлива тільки тоді, коли людина ставить до роботи з любов'ю, коли вона свідомо вбачає в ній радість, розуміє користь і необхідність праці, коли праця робиться для неї основною формою виявлення особистості й таланту».
працелюбності	«Трудове завдання та його виконання повинні самі по собі давати дитині таке задоволення, щоб вона відчувала радість. Визнання її роботи доброю повинно бути найкращою нагородою за її працю. Такою ж нагородою буде для неї ваше схвалення і винахідливості, її кмітливості, її способів роботи».

Ті, хто вивчає дошкільну педагогіку чудово знають, що діти дошкільного віку маленькі дослідники (особливо сучасне гіперактивне покоління), тому перед ними постійно треба ставити проблемні ситуації. І тут А. С. Макаренко показав себе чудовим педагогом, коли наголошував, що перед дитиною треба поставити певне завдання, яке вона може розв'язати, застосовуючи той чи інший трудовий засіб.

А. С. Макаренко у своїй «Книзі для батьків» повчає, що трудова участь дітей в житті сім'ї повинна починатися дуже рано. Починатися вона повинна в грі. Дитині треба сказати, що вона відповідає за цілість іграшок, за чистоту й порядок у тому місці, де стоять іграшки і де вона грається. І цю роботу слід поставити перед нею в найзагальніших рисах: повинно бути чисто, не повинно бути накидано, налито, на іграшках не повинно бути пилу. І тут, мабуть є цікавинка - а чи майже не в кожній сім'ї, мами вдаються до таких методів на інтуїтивному рівні? Але часто вони губляться у водовороті незнання прийомів залучення своїх малюків до гри-праці. Але Антон Семенович не кидає на призволяще батьків, даючи їм «енциклопедію» рекомендацій.

Але ви скажете: «Добре сказати - залучати дітей до праці, але як же знати, коли дитину

підштовхнути, коли пригримнути, як заохотити чи примусити. Як розібратися з усіма нюансами, які неминуче виникають у ході такого виховання?» Не раджу панікувати, адже Антон Семенович – інженер людських душ, передбачав такі запитання. Він казав, що заходи ці можуть бути найрізноманітніші. В ранньому дитинстві, звичайно, багато дитині треба і підказати, і показати, але взагалі слід вважати ідеальною формою, коли дитина сама помічає потребу тої чи іншої роботи, бачить, що матері або батькові ніколи її виконати, коли вона з власної ініціативи приходить на допомогу своєму сімейному колективу.

Дуже часто буває, що дитина через свою недосвідченість, через погане орієнтування не може самостійно помітити потреби в тій чи іншій роботі. Батьки повинні в таких випадках обережно підказати, допомогти дитині виявити своє ставлення до цього завдання та взяти участь у його виконанні.

У тому разі, коли необхідність або інтерес недостатні, щоб викликати в дитини бажання попрацювати, як казав А. Макаренко, можна застосувати засіб прохання. Його треба вимовляти, так, щоб дитині здавалося, ніби вона виконує, прохання в власного бажання, не спонукана до цього ніяким примусом. І вихователі, й педагоги повинні мати сугестивні здібності. Мене, до прикладу захопив той факт, що Макаренко умів говорити фразу «іди сюди» з 15-20 відтінками.

Коли ж у вас є якийсь сумнів щодо цього, Антон Семенович радив застосовувати форму звичайного доручення, спокійного, впевненого, ділового. «Якщо з раннього віку вашої дитини ви правильно чергуватимете прохання і доручення і, особливо, якщо ви викликатимете особисту ініціативу дитини, вчитимете її, щоб вона бачила необхідність роботи, сама і з власного почину виконувала її, у вашому дорученні не буде вже ніяких проривів. Тільки якщо ви занедбали справу виховання, вам доведеться іноді вдаватися до примусу».

Примус може бути різний — від простого повторення доручення до повторення різкого й вимогливого. В усякому разі ніколи не слід вдаватися до фізичного примусу, бо він найменше дає користі і викликає в дитини огиду до трудового завдання. Але в усякому випадку потрібно пам'ятати слова самого А. Макаренка: «Треба вміти сказати так, щоб вони в вашому слові відчули вашу волю, вашу культуру, вашу особистість. Цьому потрібно вчитися».

Не треба при цьому ганьбити дитину за погану роботу, соромити її, дорікати їй. Треба просто й спокійно сказати, що роботу виконано незадовільно, що її треба переробити або виправити, або зробити наново.

Дитині, в якій розвивається іскорка працелюбства виросте людиною, в якій «палатиме» вогнище працелюбства.

Тож погодьтеся - виховання дітей в праці звучало, звучить і буде звучати актуально, бо кожному поколінню, минулому чи прийдешньому, потрібні такі громадяни, для яких кредом була б стрічка з відомого дитячого кінофільму: «А сьогодні, що для завтра зробив я?»

І якщо ми будемо слідувати майстру педагогіки Антону Семеновичу Макаренку, я думаю, наше майбутнє справді може бути прекрасним, бо люди, які вирости у праці, які переживають щастя від своєї праці, є морально чистими.

Будьмо реалістами, будьмо далекоглядними!

Література

1. А.С.Макаренко «Книга для батьків», видавництво «Радянська школа», Київ – 1972
2. Коментар до базового компонента дошкільної освіти в Україні. Науково-методичний посібник, Київ – 2003.

Кисіль Юлія,

Вищий комунальний навчальний заклад
Сумської обласної ради "Путивльський
педагогічний коледж імені С.В. Руднева"

Трудове навчання, виховання і професійна підготовка в педагогічній спадщині А.С. Макаренка

Творчість А.С. Макаренка багатопланова й різноманітна. Його ідеї, думки і рекомендації витримали випробування життям, знайшли творче застосування в практиці тисяч освітян і здатні слугувати наступним поколінням. Розбудова Української держави, турбота про її майбутнє висувають на чільне місце проблему громадянського виховання. Адже стабільність і могутність держави залежить від її громадян. Пошуки оптимальних шляхів розв'язання проблеми громадянського виховання спонукають нас до вивчення педагогічної спадщини великого педагога.

Правильне виховання не можна собі уявити як виховання нетрудове. Тому й у виховній роботі праця має бути одним з основних і елементів. Спробуємо докладніше проаналізувати смисл і значення трудового виховання.

Перше, про що особливо ми повинні пам'ятати: трудова підготовка, виховання трудових якостей людини – це підготовка і виховання не тільки майбутнього гарного чи поганого громадянина, але й виховання його майбутнього життєвого рівня, його добробуту.

Друге: працювати можна з потреби, з життєвої необхідності. В людській історії здебільшого праця мала характер примусової тяжкої дії, необхідної для того, щоб не вмерти з голоду. Але вже за старих часів люди намагалися бути не тільки робочою силою, але й творчою силою.

Творча праця можлива тільки тоді, коли людина ставиться до роботи з любов'ю, коли вона свідомо вбачає в ній радість, розуміє користь і необхідність праці, коли праця робиться для неї основною формою виявлення особистості й таланту. Таке ставлення до праці можливе тільки тоді, коли створилася глибока звичка до трудового зусилля, коли ніяка робота не здається неприємною,

якщо в ній є якийсь смисл.

Творча праця зовсім неможлива в тих людей, які до роботи підходять зі страхом, які бояться відчуття зусилля, бояться, так би мовити, трудового поту, які на кожному кроці тільки й роблять, що міркують, як би швидше збутися роботи й розпочати щось інше.

Третє: в трудовому зусиллі виховується не тільки трудова підготовка людини, але й підготовка товариша, тобто виховується правильне ставлення до інших людей, - це вже буде моральна підготовка. Спільне трудове зусилля, робота в колективі, трудова допомога людей можуть створити правильне ставлення людей одного до одного. Участь у колективній праці дає змогу людині виробити правильне, моральне ставлення до інших людей – любов і дружбу, обурення і засудження до ледаря.

Четверте: неправильно думати, що в трудовому вихованні розвиваються тільки мускули або зовнішні якості – зір, дотик, розвиваються пальці тощо. Фізичний розвиток у праці, звичайно, також має велике значення як важливий і цілком необхідний елемент фізичної культури. Але головна користь праці позначається у психічному, духовному розвитку людини.

П'яте: треба вказати ще на одну обставину, якій у нас, на жаль, не надають великого значення. Праця має не тільки значення суспільно-виробниче, але має велике значення і в особистому житті.

Якщо ми будемо доручати хлопчикові або дівчинці завжди одну й ту саму справу, одну й ту саму фізичну роботу, що вимагає від неї тільки витрати мускульної енергії, виховне значення такої праці буде обмежене, хоч і не можна сказати, що така праця зовсім некорисна.

У трудовому вихованні важлива така сторона методу. Перед дитиною треба поставити певне завдання, яке вона може розв'язати, застосовуючи той чи інший засіб. Це завдання не обов'язково дається на короткий відрізок часу, на один чи на два дні. Воно може мати тривалий характер, навіть тривати місяцями й роками. Важливо те, що дитині надається певна воля у виборі засобів, і вона повинна нести деяку відповідальність за виконання роботи та за її якість.

Трудове завдання та його виконання повинні самі по собі давати дитині таке задоволення, щоб вона відчувала радість. Визнання її роботи гарною повинно бути найкращою нагородою за її працю. Такою ж нагородою буде для неї ваше схвалення її винахідливості, її кмітливості, її способів роботи. Але навіть і таким словесним схваленням ніколи не слід зловживати.

Тим більше не треба дитину карати за погану роботу або за роботу невиконану. Найважливіше в цьому разі – добитися того, щоб робота була все-таки виконана.

А.С. Макаренко розробив критерії педагогічної ефективності праці і надав рекомендації з організації праці в сім'ї.

Критерії педагогічної ефективності праці:

- поєднання праці з вихованням;

- праця як основний елемент всієї частини виховання;
- поєднання різноманітних видів праці;
- творчий характер праці, її вільний вибір;
- політехнічний характер праці;
- задоволення індивідуальних нахилів у праці;
- поєднання особистих і громадянських інтересів у праці;
- зв'язок праці дітей і дорослих;
- елементи змагання в праці;
- участь вихованців в організації і управлінні працею;
- посиленість, доступність праці, послідовна її ускладненість;
- плановість, систематичність, висока результативність праці;
- естетика праці;
- раннє залучення дітей до праці в умовах сім'ї.

Отже, можна зробити коротенькі висновки:

А.С. Макаренко дотримувався думки про те, що виховання повинно не тільки розвивати інтелект людини, але й запалювати бажання серйозної праці. Кожен день шкільного життя має забезпечувати раціональне поєднання розумової і фізичної праці, що є основою всебічного гармонійного розвитку особистості. А.С. Макаренко постійно порушував питання про організацію роботи школи як господарства. Реальна продуктивна праця в закладах А.С. Макаренка була тією віссю, навколо якої оберталось усе життя колективу.

А.С. Макаренко був переконаний у тому, що праця, яка не має на увазі створення цінностей, не є позитивним елементом виховання.

А.С. Макаренко приділяв багато уваги вихованню позитивного ставлення до праці. З цією метою він широко використовував такі засоби: формування відповідальності за загальну справу; створення радісної перспективи у зв'язку з виконанням трудового завдання, організації роботи, що забезпечує прояв самодіяльності й активності; елементи красоти, романтики, гри в роботі; використання позитивного трудового прикладу, самообслуговування. В усвідомленій повсякденній праці у вихованців формувалися воля, наполегливість, витримка, благородство. А.С. Макаренко вчив вихованців творчій праці. Він говорив, що творча праця можлива тільки тоді, коли людина ставиться до роботи з любов'ю, свідомо бачить в ній радість, розуміє користь і необхідність праці, коли праця стає для неї основною формою прояву особистості і таланту, коли в людини є звичка до праці. А.С. Макаренко відзначав, що праця повинна бути не тільки економічною категорією, а й категорією моральною. Він висловлював тверде переконання, що мета нашого виховання в тому, щоб виховати людину-творця, людину-громадянина, щасливу людину, яка здатна з найбільшим ефектом брати участь у розбудові держави, що стає

актуальним в наш час – час економічного, національного відродження України.

Література

1. Макаренко А.С. Життя і творчість у документах, фотографіях, ілюстраціях. – К.: Радянська школа. – 1978. - 159 с.
2. Макаренко А.С. Книга для батьків. – К.: Радянська школа. – 1978. - 325 с.
3. Макаренко А.С. Трудовое воспитание..– М., 1977. - 247 с.
4. Павлова М.П. Педагогическая система А.С. Макаренко. М., 1966. -268 с.

Харченко Наталія,

Вищий комунальний навчальний заклад Сумської
обласної ради "Лебединське педагогічне училище
імені А.С. Макаренка"

Ідеї трудового виховання у творчій спадщині А.С. Макаренка і сучасні проблеми трудового виховання

А.С. Макаренко, як і кожен педагог, був людиною свого часу і тому, звичайно, виконував певне соціальне замовлення. Неупереджені дослідники з метою об'єктивної оцінки його творчої спадщини, як правило, відокремлюють у педагогічних творах істинну їх сутність від ідеологічного лушпиння, без якого жодна з робіт Макаренка, як і інших педагогів радянських часів, не могла вийти в світ. Неправомірно у нинішній час ці біди виховної системи радянського періоду звалювати на Макаренка. Не можна в нашому демократичному суспільстві відмовлятися від досягнень у будь-якій сфері духовного життя тільки тому, що вони з'явилися в епоху тоталітарного режиму.

Виховні методи, технологічні підходи А.С. Макаренка і в наш час є актуальними за умови їх творчого використання.

Одним з наріжних каменів педагогічної системи Антона Семеновича Макаренка є виховання дитини змалку в праці і для праці.

«Праця завжди була основою для людського життя, для створення добробуту людського життя і культури. В нашій країні праця перестала бути предметом експлуатації, вона стала справою честі, слави, доблесті і героїства. Наша держава є держава трудящих... Тому й у виховній роботі праця має бути одним з основних елементів». [1, с 387]

Варто вдумливо прочитати сторінки творів «Прапори на баштах», «Педагогічна поема», «Марш 30-го року», щоб переконатись: система виховання в центрі якої була праця – колективна, посиljena, з чітко визначеною метою і різноманітною школою заохочень та покарань, - діяла безвідмовно.

Які ж методичні вказівки А.С. Макаренка особливо цінні для організації трудового виховання в сучасній школі?

Перш за все, не можна забувати, що праця «взагалі» не виховний засіб. «Праця, - писав Макаренко, - без йдучої поряд освіти, без йдучого поряд політичного і суспільного виховання не приносить виховної користі, стає нейтральним процесом... Праця як виховний засіб можлива лише тоді, коли вона частина загальної системи» [2, с.116]

Спостерігаючи за своїми першими колоністами, Макаренко переконався, що праця, яка не супроводжується напруженням, суспільною і колективною турботою, була мало впливовою працею. Поступово приходять Макаренко до думки про те, що необхідно так організувати господарство в дитячих колективах, щоб домінували не вузького господарські цілі, а цілі саме педагогічні. Завоювання Куряжу, переборення споживацької філософії Куряжан – прекрасний доказ цьому. Але це положення із спадщини видатного педагога не досить широко використовується в наших школах. Часто учні позбавлені права приймати участь в організації своєї праці і права турбуватись про її результати. Обов'язок же і право невіддільні один від одного. Обов'язок учня трудитись на загальну користь дає йому право на більшу самостійність.

Другим важливим положенням є поєднання обов'язкової участі у самообслуговуванні, продуктивній праці (організованій на передовій науковій основі) в технічній творчості (за вибором вихованців) у безплатній роботі на загальну користь.

Право господаря виробництва приводить до розвитку організаторських здібностей дітей, допомагає їм почувати свою дорослість, активність, відповідальність. Розкриваючи виховне значення складного виробництва, Макаренко підкреслював, що воно гарне вже тим, що дає простір для задоволення смаків і нахилів. «Госпрозрахунок – чудовий педагог», - писав А.С. Макаренко. Звичайно, не так просто організовувати таке виробництво, яке було у Макаренка. Йому воно теж коштувало 16 років боротьби, але саме в правильній постановці участь учнів в серйозному і складному виробництві – основа правильного розв'язання питання про політехнізацію школи.

А.С. Макаренко знаходив цінні форми залучення дітей різного віку до продуктивної праці. Так, для найменших членів комуни була створена спеціальна організація – «Комунарський Союз транс», який приймав доручення підсобного характеру. Молодші вихованці комуни працювали в навчальному цеху...де вчилися працювати з різним інструментом, виконували прості трудові завдання. Макаренко був проти ранньої спеціалізації, професійна підготовка не була в нього самоціллю, але вся постановка участі вихованців у виробництві приводила до того, що його комунари в 13 – 15 років уже керували групою фрезерних станків, а поряд з ними був юнак 16 – 17 років – начальник цеху.

«Важко повірити, говорив Антон Семенович, що діти можуть досягти високої кваліфікації, але це правда». Безпосередня участь у продуктивній праці всіх вихованців комуни незалежно від віку приводило комунарів (легким для них шляхом) до розуміння технології виробництва, її основ.

Слід звернути також увагу на те, що серед постійних органів колективу у Макаренка діяла спеціальна господарська комісія. Члени цієї комісії були в курсі всіх питань матеріального життя закладу: придбання і ремонт меблів, портретів гардин, доріжок, квітів, всього, що стосувалось прикрашенням приміщень і зберігання інвентарю.

«Взагалі в колективі необхідно виховувати такий порядок, - вказував Макаренко, - при якому справою честі стає збереження майна закладу.»

Справою честі учнів повинно бути і підтримання всієї школи в зразковому стані і чистоті. В комуні ім. Дзержинського всі 6000 комунарів протягом 20 хв. приймали участь в загальному прибиранні приміщення. Паркет натирали кожного дня і приймали його дуже строго, тому блищав він як дзеркало.

В комуні був цілий ряд прекрасних традицій трудового виховання: виконання найбільш неприємної роботи доручалось в плані особливої переваги, підведення підсумків трудового дня, відмічання найбільш успішної роботи, бережне відношення до часу вихованців, тощо. Антон Семенович зумів захопити своїх вихованців тим творчим жаром, який навіть тяжку роботу робить великою грою, зумів знайти гармонійну пропорцію навчання, праці і відпочинку і блискуче їх організувати.

Виходячи з того, що участь у колективній праці допомагає особі виробити правильні погляди на взаємини між людьми. А.С. Макаренко, як відомо висунув такі основні положення про роль праці в сім'ї:

1. Дитина – це майбутній член суспільства. Її цінність у цьому суспільстві визначатиметься конкретною практичною участю в суспільній праці.
2. Кожна праця для дитини має стати радісною, свідомою, основною формою прояву особистості й таланту.
3. Виховання в праці є важливою умовою морального виховання людини. Правильне ставлення до людей виробництва у неї формувалися лише тоді, коли вона зустрічається з людьми в праці, переконується у цінності того чи іншого їх здобутку.
4. У трудовому вихованні людина розвивається не тільки фізично, а й духовно.
5. Праця відіграє велику роль і в особистому житті людини, виховуючи в неї впевненість в своїх силах, викликаючи почуття задоволення і радості від успішного виконання завдань.

Вихованці А.С. Макаренка вступали в життя освіченими, здоровими, працьовитими, морально стійкими людьми. Пафос праці в колонії і комуні, шлях новаторства, впевненість в праві людини на творчість – все це свідчення глибокої культури праці в колективах Макаренка.

Ідеї А.С. Макаренка з питань трудового навчання і виховання мають чудове продовження в багатьох школах, зокрема в Сахнівській загальноосвітній школі, що на Черкащині, яку близько 40 років очолював Олександр Антонович Захаренко – народний учитель УРСР, член

академії педнаук СРСР, організатор авторської школи, один з основоположників педагогіки співробітництва, нагороджений орденами Леніна та «Знак пошани», медалями К.Д. Ушинського та «За трудову відзнаку», значком «Відмінник освіти СРСР», та «Відмінник народної освіти України», лауреат відзнаки «Засвіти вогонь» (2001 р). З Макаренком Захаренка ріднить те, що обидва педагоги вірили у позитивний вплив праці на дитину. І якщо Макаренко був змушений залучати своїх вихованців до роботи на кухні чи в полі (адже грошей, які виділяли на дітей у перші роки радянської влади, не вистачало навіть на харчування, не кажучи вже про ремонт приміщення чи придбання нового одягу), то Захаренка був просто переконаний у тому, що дітей, їхніх батьків та вчителів може згуртувати, надихнути висока мета. Мета, заради якої треба щодня трудитися, бо інакше людина не може досягнути бажаного, не займеться самовдосконаленням. Сьогодні сільська загальноосвітня школа є базою початкової професійної підготовки учнів, ініціатором дитячого і молодіжного руху, соціально-педагогічної і культурно-масової роботи з дітьми та дорослими, повноцінним суб'єктом господарювання. Тому у змісті трудової підготовки учнів слід повніше враховувати специфіку сільського способу життя, праці та побуту; сучасний стан розвитку основних галузей виробництва, багатокладність і сезонність сільського господарства; регіональність та національні аспекти розвитку народних ремесел, тощо.

Література

1. Макаренко А.С., Твори: В 7 т. – К., 1954. – т. 4 – С. 387.
2. Макаренко А.С., Твори: В 7 т. – К., 1954. – т. 5 – С. 116.
3. Макаренко В.С. Мій брат Антон Семенович // Рідна школа. – 1991. - № 5-7, с.9

V. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА В ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ А.С.МАКАРЕНКА

Харченко Артем,

Вищий комунальний навчальний заклад
Сумської обласної ради «Лебединське
педагогічне училище імені А.С.Макаренка»

Фізична культура – невід'ємний елемент загальної культури особистості

Повноцінний розвиток людини, сформованість її фізичних здібностей, зміцнення здоров'я, гармонія тіла і духу, людини і природи – основа фізичного виховання. Конституцією України визначимо, що найвищою соціальною цінністю у державі є людина, її життя і здоров'я. Щоб реалізувати цю вимогу освіта має будуватися як культуротворчий і здоров'язберігаючий процес, у якому навчання пов'язане з вихованням і розвитком.

Серед пріоритетних напрямків освіти, що визначені Національною доктриною розвитку

освіти є формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя, культури здоров'я, валеологічного світогляду.

Існує близько десяти державних програм, спрямованих на пропаганду здорового способу життя дітей та молоді (Закон України «Про освіту», «Національна програма «Освіта» (України XXI ст.), Програма «Діти України», «Концепція неперервної валеологічної освіти в Україні», Цільова комплексна програма «Фізичне виховання – здоров'я нації»). Проте, дослідження, проведені Українським інститутом охорони здоров'я дітей та підлітків МОЗ України та дані методичної статистики свідчать, що здоровими можна вважати лише 27% дітей дошкільного віку, у 41% дітей шкільного віку є хронічні захворювання, 90% випускників мають відхилення у стані здоров'я.

Кабінет Міністрів України у Цільовій комплексній програмі «Фізичне виховання – здоров'я нації» зазначає, що понад 50% дітей та учнів мають сьогодні незадовільну фізичну підготовку і за станом здоров'я до Збройних Сил України у вісімнадцятирічному віці не призивається кожен четвертий.

За даними Міністерства охорони здоров'я України приблизно 89% дітей мають захворювання серцево-судинної системи, верхніх дихальних шляхів, опорно-рухової системи, органів зору, неврози. Саме тому психічний та фізичний стан здоров'я дітей це загальнодержавна і навіть міжнародна справа. Адже нинішні школярі складатимуть більшу частину потенціалу суспільства України XXI століття. Тільки здорова дитина може в майбутньому реалізувати свої потенційні можливості.

Загальновідомо, що значні розумові перевантаження і малорухливий спосіб життя сучасних студентів стали реальною перешкодою для подальшого фізичного розвитку.

Основою життєдіяльності людського організму є робота м'язів і психіки, як засобу реагування на ситуацію і запоруки тривалої працездатності. Тому здоров'я дитини значною мірою залежить від умілого чергування фізичної та розумової діяльності. Цікавий досвід такої роботи ми можемо знайти в педагогічній спадщині А.С. Макаренка.

Аналіз виховної роботи в колонії і комуні підтверджує, що Антон Семенович застосовував різноманітні педагогічні прийоми, щоб зміцнити здоров'я вихованців, виробити в них витривалість, інші необхідні та важливі якості. Але різні за своїми нахилами діти цікавляться і різними видами фізичних вправ і спорту. Для цього необхідно створити стільки можливостей, скільки може бути виявлено нахилів. Факти, взяті з життя колонії ім. Горького і комуні ім. Дзержинського, підтверджують, що в цих закладах розвивались потреби і нахили вихованців. Проводилася велика педагогічна цілеспрямована робота по забезпеченню їх розвитку. Засобами фізичного виховання в педагогічній практиці А.С. Макаренка були різноманітні ігри, військові заняття, катання на лижах, ковзанах, екскурсії, походи, купання, плавання. Різноманітність ігор,

фізичних, спортивних, військових занять забезпечувало педагогічну турботу про всіх і разом з тим вирішувало завдання індивідуального підходу до кожного.

Велику увагу в організації діяльності своїх вихованців педагогічний колектив під керівництвом Макаренка приділяв значну увагу вироблення навичок та вмінь підтримувати порядок в приміщеннях, де жили і працювали вихованці.

Організовували таку роботу санкомісії:

- а) вживання заходів для запобігання епідемічних захворювань;
- б) швидка допомога в нещасних випадках;
- в) участь у заходах з охорони здоров'я вихованців;
- г) контроль за дотриманням особистої гігієни вихованців;
- д) нагляд за чистотою приміщень, класів, їдальні, кухні, коридорів.

За прибирання і за чистоту у приміщенні повинен відповідати не черговий, а весь загін. Протягом всього дня загін повинен стежити за чистотою і порядком у певному приміщенні, за цілістю майна, час від часу робити генеральне прибирання.

Макаренко вважав, що надзвичайно важливо навчити дітей не тільки бажати чистоти і любити її, а й уміти її постійно підтримувати. Ця робота розвиває увагу до деталей і цілого та вміння наполегливо, в одних і тих самих формах діяльності, що повторюються, домагатися конкретної мети.

Красивим стає побут і життя колективу тоді, коли підвищується санітарно-гігієнічний стан усього закладу – людей і приміщень, створюються необхідні для культурних людей навички в цій галузі.

Досвід колонії імені А.М. Горького і комуни імені Ф.Е. Дзержинського в організації фізичного виховання надзвичайно важливий не тільки для виховання активності і стриманості, але й для всієї системи різностороннього розвитку особистості.

Макаренко говорив, що фізична культура – спільний засіб і в боротьбі за культуру соціальної особистості. В поєднанні з розумовим, трудовим, моральним і естетичним вихованням фізична культура повинна служити тому, щоб кожна людина вносила свій вклад в загальну скарбницю життя.

Умови життя сучасного суспільства значно відрізняються від тих, в яких жив і працював А.С. Макаренко, але його виховні традиції є актуальними і в наш час.

В нашому училищі також дотримуються традицій А.С. Макаренка. Виховання студентів спрямоване на формування фізичного та морального здоров'я, удосконалення фізичної та психічної підготовки, ведення здорового і активного способу життя. Загальна увага приділяється формуванню у студентів позитивного відношення до фізичної культури, до самостійних занять фізичними вправами, їх активної участі у фізкультурно-оздоровчих, спортивно-масових заходах,

підвищенню спортивної майстерності, забезпечення різностороннього розвитку особистості. Активну участь у вирішенні проблем фізичного виховання приймає весь педагогічний колектив, студентська профспілка, дирекція.

В училищі працюють секції легкої атлетики, гімнастики, лижного спорту, настільного тенісу, баскетболу, волейболу, футболу, боротьби дзюдо, завдяки цьому студенти можуть обрати той вид спорту, який їм найбільше подобається. Підвищують свою спортивну майстерність в училищі 65% студентів, вони досягали високих результатів в міських, районних, обласних змаганнях. Наслідком пильної уваги до фізичної культури всього педагогічного колективу, творчості і ініціативи викладачів фізичного виховання та студентів є перемога в обласному конкурсі на кращий стан фізичного виховання і спорту ВНЗ I-II рівня акредитації.

Однією з форм реалізації здорового способу життя, виховання інтересу до фізичної культури і спорту є проведення спортивного свята, яке стало традиційним і проводиться щорічно на початку навчального року з участю всіх студентів училища та викладачів. На цьому підводяться підсумки минулого року, вшановуються кращі спортсмени і викладачі, проводяться змагання з різних видів спорту.

Здоров'я людини є складним феноменом, який може розглядатись як філософська, соціальна, економічна, біологічна, методична категорії, як індивідуальна та суспільна цінність.

Фізичне здоров'я – це анатомо-фізіологічна структурна цілісність і функціональна злагода у роботі органів і систем людини, що забезпечує достатній рівень активності, адаптованості до соціального і фізичного середовища, що постійно змінюється, оптимальне самопочуття і адекватне усвідомлення себе і оточення.

Психічне здоров'я – трактується як стан духовного благополуччя, який характеризується відсутністю хворобливих психічних проявів і забезпечує адекватно умовам навколишньої дійсності регуляцію поведінки, діяльності.

Духовне здоров'я - характеризується таким поєднанням особливостей інтелектуальної, почуттєво-емоційної та вольової сфер людської психіки, які сприяють формуванню потреби у пізнанні світу, себе, інших людей та засвоєнню духовних цінностей.

Фізична, психічна, соціальна, духовна складові тісно пов'язані між собою. Їх належний розвиток є підґрунтям для формування здорового способу життя та ціннісних орієнтацій. Педагогічна практика свідчить що здоров'язберігаючими і здоров'яформуючими мають бути: зміст навчання (навчальні програми, підручники), навчальні технології і весь зміст виховання. Всі програми спрямовані на зміцнення здоров'я школярів потрібно адресувати не лише науково педагогічному співтовариству – лікарям, психологам, шкільним адміністраторам, а більшою мірою – педагогам, тобто тим, хто найбільше впливає на здоров'я дітей, займаючись навчанням і вихованням. Збереження і розвиток здоров'я мають стати змістом масової педагогічної практики,

бо здоров'я – найбільша цінність не лише окремої людини, а й усього суспільства.

В усьому світі znana творча спадщина вітчизняного педагога, талановитого вченого і практика А.С. Макаренка. Вона багатогранна і полі функціональна за своїм змістом і методичним спрямуванням. Тому його ідеї можна використати в різних сферах навчально-виховної діяльності сучасної школи.

Література

1. Вінчук Л.С. Антон Семенович Макаренко про виховання свідомої дисципліни. - ж. Початкова Школа, №8.
2. Ільченко Ж.Д. У праці і для праці. - ж. Початкова Школа, №1.
3. Кириленко С., Горлач Т. Виховання загальнолюдських цінностей, свідомої дисципліни та культури поведінки учнів. - ж. Початкова школа, №10 – 2006
4. Мовчун А., Хоружа Л. Акуратність, відповідальність, дисциплінованість – важливі особистісні організаційні якості молодших школярів. - ж. Початкова Школа, №9 – 2006
5. Ярмаченко Н.Д. Педагогіка : Наук. – метод. зб. – К.: Рад. шк., 1965.

Шумило Олександр,

Вищий комунальний навчальний заклад
Сумської обласної ради «Лебединське
педагогічне училище імені А.С. Макаренка

Деякі аспекти проблеми фізичного виховання в педагогічній спадщині А.С. Макаренка

Великі люди тому і великі, що їхні думки і звершення завжди актуальні й сучасні. Повною мірою така аргументація спрацьовує і при означенні теоретичної і практично-прикладної педагогічної творчості А.С. Макаренка. Своєю науковою прозорливістю він спромігся не лише виокремити для своєї повсякденної праці найвагоміші, значущі ділянки шкільництва, а й визначити ті проблеми навчання й виховання підростаючої юні, які стануть актуальними в майбутньому.

Одна із проблем, зміст якої постійно відстоював А.С. Макаренко у своїй педагогічній праці і яку аргументовано прогнозував на майбутнє, - це проблема основних цінностей навчання й виховання молоді; зокрема фізичного виховання.

Видатний педагог у своїх творах («Педагогічна поема», «Прапори на баштах») яскраво показав значення фізичного виховання у всебічному розвитку особистості. Шляхами фізичного загартування він вважав створення відповідних санітарно-гігієнічних умов, дотримання правильного режиму життя, використання природніх чинників, правильний режим

харчування, добру організацію відпочинку, широку програму фізичного виховання.

А.С. Макаренко приділяв багато уваги питанням фізичного виховання. Визначаючи основні завдання вітчизняної школи, він вважав що нам потрібно виховувати фізично здорове покоління, яке могло б брати участь в будівництві нового суспільства та в захисті справи пролетарської революції. Антон Семенович говорив, що три положення цього принципу: здоров'я, вміння працювати та здатність до боротьби, ідейна озброєність, - і повинні нами керувати. Яке б значення ми не надавали б виробництву в школі, на першому місці повинно стояти завдання – випустити здорове покоління. «Кволі» виробники та будівельники нам не потрібні, невротики тільки споганять нашу справу.

В колонії Ф.Е. Дзержинського всебічний фізичний розвиток колоністів здійснювався за допомогою гімнастики, ігор та спорту. Кожен день розпочинався ранковою зарядкою на свіжому повітрі, незалежно від погоди. Колоністи любили спорт: лижі, ковзани, футбол, теніс та ін. Кожен із колоністів був зобов'язаним здавати нормативи на значки БГТО та ГТО. Проводилися заняття із спортивної, художньої гімнастики, та з акробатики.

А.С. Макаренко був проти занять якимсь одним видом спорту, тому що при цьому не може бути здійснений гармонійний фізичний розвиток. Він говорив що потрібно викликати у хлопчика чи дівчинки почуття гордості не тільки за свої успіхи, але й переважно за командні успіхи. Потрібно також не допускати хизувань, виховувати повагу щодо сил суперника, звертати увагу на організованість, тренування, дисципліну в команді. Потрібно досягати спокійного ставлення до перемог і поразок.

А.С. Макаренко високо цінив колективні дії спортсменів, їхнє вміння використати свою спортивну майстерність в інтересах всієї команди. Тому в колонії були похвальними прояви колективізму в спортивних досягненнях. Чемпіонами були команди з окремих видів спорту. Сильніші спортсмени в колективі не вважали себе вищими за інших. В колонії була відсутня боротьба за індивідуальне чемпіонство, рекордсменство. Всі міроприємства з фізичної культури і спорту були тісно пов'язані з життям, з політичними подіями в країні. Спорт будувався за принципами колективізму і не розглядався як індивідуальна мета. Різноманітні засоби фізичної культури і спорту використовувалися, як один із педагогічних методів розвитку колективу та колективного виховання. При складанні положення про змагання та їх умов, завжди мався на увазі принцип колективізму. Під час змагання А.С. Макаренко старався розкрити вихованцям переваги колективу над окремими спортсменами. Він часто повторював, що підготовка повинна направлятися інтересами колективу, а не бути тільки персональною та особистою на тренуваннях.

Найбільш ефективним засобом фізичного виховання Макаренко вважав гру. В колонії використовувалось безліч ігор (спортивні, напівспортивні, рухливі, настільні, військові), а також атракціони та конкурси. Ігри створювалися і вдосконалювалися педагогічним колективом.

обов'язково за участі вихованців. Корегував роботу по створенню і введенню ігор сам Антон Семенович.

Ігри вигадані колоністами завжди підлягали корегуванню, в основі якого лежало вдосконалення ігор та ускладнення їх різноманітними варіантами, які б в свою чергу потребували б більшої фізичної підготовки, більш важких рухових навичок та умінь. Ось чому ігри, народжені в комуні, приваблювали юнаків більше, а ніж звичайні спортивні ігри. Головним видом спорту в колонії був лижний спорт, а починаючи з весни – волейбол, футбол, гандбол, крокет.

Побут в колоніях ім. М. Горького та ім.Ф.Е.Дзержинського був побудований навколо гри. А.С. Макаренко говорив, що дещо військовий характер ми придаєм цій грі, повністю відповідаючи тій військовій грі, яка завжди є у дітей. Крім того, користуючись цією військовою грою, ми фізично підготовлюємо дітей, та привчаємо їх до фізичної стриманості. Особливе значення має і те, що це дозволяє виправляти нам хребет, правильність якого серйозно порушується в школі та майстернях.

Важливим засобом фізичного виховання в колонії являлася стройова підготовка. Заняття нею мали дисциплінарний, фізичний та естетичний вплив на вихованців. Рухи юнаків та дівчат ставали чіткими та вираженими, фігури стрункими, ходьба впевненою. В зовнішньому виді, в усьому: побуті, роботі та відпочинку вихованці відрізнялися стрункістю та внутрішньою дисципліною. Стрункі ряди колоністів одягнутих в просту, але витончену форму, з оркестром та знаменем викликали захоплення у публіки під час демонстрацій.

А.С. Макаренко вважав, що сім'я повинна похвально ставитися до заняття спортом їхніми дітьми. Він говорив, якщо дитина з палаючою пристрастю рветься на всі футбольні матчі, знає імена всіх рекордсменів і цифрові показники всіх рекордів, але сам не приймає участі в жодній фізкультурній секції, не катається на ковзанах, не бігає на лижах, не знає що таке волейбол,- користь від такого інтересу до спорту дуже мала і часто прирівнюється до шкоди. Також мало користі, якщо дитина захоплюється шахами і при цьому не грає в них.

Також А.С. Макаренко роглядав воєнізацію як багату і дуже красиву за змістом. Її потрібно проводити серйозно а не як-небудь. Наголошував, якщо подається сигнал, він повинен звучати ідеально, з ідеальним стакато, з найвищою формою музичної виразності, а не так, неначе кричать гуси. Якщо прапор стоїть в одній кімнаті і потрібно перенести його під видом ремонту в іншу кімнату, то вся колонія одягається в парадні костюми і строем його переносить.

В роботі по фізичному вихованню велике значення покладалось на туристські походи. Відомі вісім найтриваліших походів дзержинців. Колоністи пройшли весь Крим, Кавказ, Україну, зробили подорож по Волзі. Походи укріпляли здоров'я і покращували фізичний розвиток вихованців. Також в походах відбувалося духовне та моральне виховання, та безумовно укріплення колективу.

Творчий спадок А.С.Макаренка не може обмежуватися ніякими рамками у часі, тобiш 20-ма – 30-ма роками минулого сторiччя. Цей спадок, являючись iстинно науковою педагогiкою, тримає курс в майбутнє. В ньому фактично нiчого не застарiло. Всi узагальнення i висновки Антона Семеновича не тiльки можуть, але й повиннi використовуватися в теперiшнiх умовах, коли згiдно до вимог часу, значно удосконалюється система фiзичного виховання школярiв.

Лiтература

1. Ярмаченко Н.Д. Педагогическая деятельность и творческое наследие А.С. Макаренко : Кн. для учителя.-К.: Рад.шк., 1989.-Сс.132-136-(Пед. б-ка)
2. Козлов И.Ф. Педагогический опыт А.С. Макаренко : Кн. для учителя.- м.: Просвещение, 1987.-160с.
3. Макаренко А.С. О воспитании.-м.: Политиздат, 1990.-416с.
4. Макаренко А.С. С любовью и тревогой : Сборник.-к.: изд-во УСХА, 1989.-368с.
5. Фiцула М.М. Пелагогiка : Посiбник.-к.:Видавничий центр «Академiя», 2000.-Сс. 537-540.

V. ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ

Кулак Оксана ,

Вищий комунальний навчальний заклад Сумської обласної ради "Лебединське педагогiчне училище iменi А.С. Макаренка"

Використання спадщини А. С. Макаренка в організації роботи гуртка народного мистецтва

Увага до естетичного виховання закономірна, тому що діяльність у будь-якій сфері не може бути сьогодні повноцінною, як без загальної освіти, так і без досконалості. В естетичній вихованості людини віддзеркалюється певний рівень її відношення до суспільства, до оточуючого світу. Відсутність почуття прекрасного притупляє і обмежує творчі здібності особистості.

Саме питання естетичного виховання не нове: ним переймалися у різні часи К. Ушинський, Х. Алчевська, В. Сухомлинський, А. Макаренко та інші вітчизняні методисти і педагоги.

Ми згадаємо, зокрема, про А. Макаренка, адже саме він розробив досить – таки дієву систему естетичного виховання, що включало в себе: акуратність, красу та форму одягу, мови, рухів, тіла, естетику відпочинку, праці, мистецтва тощо. А. Макаренко досить серйозно брався за цю тему. Він сформулював цілі естетичного виховання, що включали в себе:

- формування почуття прекрасного та естетичного смаку;
- формування власних людських iдеалiв;
- забезпечення органiчної єдностi зовнiшньої та внутрiшньої краси людини;

- сприяння інтелектуальному зростанню особистості;
- удосконалення емоційно-вольової сфери особистості.

Антон Семенович ставив за мету сформувати естетично виховану особистість та естетично збагачений колектив: «Я не уявляю собі колективу, в якому дитині хотілося б жити, яким вона гордилася б, я не уявляю собі такого колективу некрасивим з зовнішньої сторони. Не можна нехтувати естетичними сторонами життя. А саме ми, педагоги, дуже часто страждаємо деяким нігілізмом по відношенню до естетики.

Естетика костюму, кімнати, сходів, верстата має не менш важливе значення, ніж естетика поведінки» [2].

Він виховував у своїх вихованцях естетично досконалу Людину. А яка Людина може бути справжньою без знання менталітету?! Адже знання культури, традиції, звичаїв – це також естетична краса. Наш народ – це скарбниця пісні, мистецтва, літератури – всього, що може формувати естетичні почуття, естетично виховану особистість.

Досить – таки оригінальна програма існує у Коршачинській ЗОШ І – ІІ ступенів, що на Білопільщині. Враховуючи те, що це батьківщина Макаренка, вчителі звертають особливу увагу на систему виховання видатного педагога, виділяючи як окрему ланку естетичне виховання.

Вчителі організували гурток з естетичного виховання, заняття якого включають в себе пошукову роботу і фольклор.

Спочатку це були звичайні виховні години з народознавства, з естетики та етики. Звичайно, метою таких занять було виховання внутрішньої та зовнішньої краси особистості.

Учасники гуртка збирали різний матеріал, який об'єднували у сценарії фольклорних свят. Не всі, звичайно, але деякі було перенесено на сцену для глядачів – спочатку це були члени гуртка, потім учні школи, вчителі, а далі набули більш поширеного розмаху: на сцені місцевого будинку культури.

Сьогодні учні цієї школи щороку їздять на районний конкурс «Білопільські візерунки», де займають призові місця. У програму входять виступи учнів з українськими народними піснями, різні інсценізації обрядових дій нашого народу та звичайні п'єси, які виконуються в українських костюмах.

Уже стало традицією напередодні Різдва та перед Меланкою формувати ватаги колядників та щедрівників, які з восьмикутною зіркою та дзвіночками в руках, вирушають до жителів села, де учнів уже чекають і привітні усмішки господарів, і гостинці, а то й сльози зворушеності.

Мені було приємно відчувати себе не як колишня учасниця гуртка, а як наставник колективу влітку 2007 р. Мені вдалося дослідити мету та завдання, якими формують естетичні почуття в учнів вчителі. Я й сама побувала на їхньому місці: проводила заняття та організовувала

заходи.

Метою організації гуртка є здійснення естетичного виховання на найкращих зразках фольклору не лише нашої місцевості, а й всього українського народу, який знаходять і втілюють у життя на сцені учасники гуртка.

Вчителі будують роботу так, де створюють можливості для спілкування, діалогу з народним мистецтвом та один з одним.

Прослідкувавши певний час за роботою колективу, я виділила деякі умови, за допомогою яких здійснюється естетичне виховання. Зокрема це:

- врахування характерних вікових особливостей – емоційність, безпосередність, бажання діяти;
- естетичне виховання на зразок народного мистецтва;
- турбота про естетичне середовище, в якому знаходяться діти;
- урахування і направлення інтересів дітей, створення умов для вільного вибору видів діяльності естетичної спрямованості;
- не заповнювати час учнів звичайними розвагами, а шукати захоплюючі, виховуючи й розвиваючі суспільно корисні справи і заняття, які б невимушено збагачували всі сторони особистості, тощо.

На ці умови неодноразово наголошував і Антон Семенович Макаренко.

На кожному занятті формулюються завдання, які в одному випадку дозволяють учням робити пізнавальні висновки, а в іншому – більш поглиблено вивчати естетичні властивості та художні якості декоративно-прикладних предметів, установити їх зв'язки, сприяти виробленню основних прийомів розумової діяльності (порівняння, аналогії, узагальнення і конкретизація). Виділяються тут пошук і створення таких умов, які б сприяли формуванню творчого характеру діяльності, стійкого інтересу, і його емоційний компонент був тісно пов'язаний з людським фактором. Особливо цілим при цьому є комплексне поєднання пізнавальної, виховної і розважальної спрямованості свят, на яких, звичайно важливу роль відіграє фольклор. Впливова сила музики, спілкування завжди корінилось у тій атмосфері ширості, безпосередності спілкування, чуттєвості. Але кожен, хто хотів, міг взяти участь у виконавському акті. Однак перехід фольклору з побуту на сцену часто супроводжується неодмінним прагненням прикрасити його, і цим самим зробити впливовішим, дієвішим.

З розрахунком на зовнішній ефект використовуються своєрідні оздобы, учні якомога повніше розкривають природне вираження почуттів, відтворення психології образів, одним словом, помітне виявлення того специфічного естетичного відтворення дійсності, які характеризує справжнє мистецтво.

Я добре помітила, що процес естетичного виховання має індивідуальний характер, оскільки звернутий до внутрішнього світу особи і реалізується в ньому. Організація виховання як

творчого процесу передбачає ставлення вихователя до учня як до особистості.

Це ще раз підтверджує думку Антона Семеновича, що основним в підході до формування особистості являється положення про те, що в цьому процесі повинна бути забезпечена єдність виховання якостей, необхідних кожній людині, і тих індивідуальних засобів, які складають творче багатство конкретної людини і притаманне тільки їй. «Ці якості особистості, що проектуються нами в кожному вихованцеві, можуть бути загальні і конкретні, індивідуальні» - писав він. [3]

Естетичне виховання гуртка, як і в макаренківській системи, сприяє інтелектуальному зростанню особистості, підшліфовці її емоційно-вольової сфери. Воно формує у вихованців гарні естетичні смаки і високі людські ідеали, до яких вони прагнуть не тільки в період перебування в школі, але і все своє подальше життя.

Література

1. Євтух М., Пономаренко К. Неповторність і справжня сутність постаті Антона Макаренка // Рідна школа: - 1998 - № 11. – с. 21-26.
2. Макаренко А.С. – Твори в 8-ми томах – Т2. с. 54.
3. Макаренко А.С. – Твори в 8-ми томах – Т4. с. 120.
4. Нестеренко Ю.М. Естетичне виховання у світлі ідей А.С. Макаренка та В.О. Сухомлинського.// Початкова школа – 1991 - № 4 – с. 24-26.
5. Польська Н.В., Коваль Л.Г. Естетичне виховання молодших школярів. Творче використання педагогічної спадщини. // Позакласний час. – 1997 - № 10 – с. 38-40

Лахтарина Юлія,

Вищий комунальний навчальний заклад
Сумської обласної ради "Лебединське
педагогічне училище імені А.С. Макаренка"

Естетичне виховання в педагогічній спадщині А.С. Макаренка

Проблема естетичного виховання досить широко розкрити в науково-педагогічній літературі. Нею займаються філософи, соціологи, психологи, педагоги.

Всебічний розвиток нової людини вимагає виховання в неї естетичних смаків, уявлень, звичок. Готувати людей, що вміють відчувати прекрасне у мистецтві, житті, потрібно вже в молодших класах. Уміти гарно жити, працювати, відпочивати, дружити, вчитись, а також бачити прекрасне у мистецтві і насолоджуватись ним – цього вчив своїх вихованців Антон Семенович, цього покликани навчити наші вчителі підростаюче покоління. Учителям тут необхідні не лише знання, а й винахідливість. Треба вміти показати дітям і красу вікопомних подвигів вічно живих героїв у боротьбі за щасливе сьогодення нашої дітвори, і красу людських рук, що пахнуть хлібом, і красу весни з її ніжними барвами, передзвонами струмків і співами птахів, і красу людських взаємин, і красу літературного чи поетичного твору. Майстерність А.С. Макаренка в естетичному

оформленні життя колективу варто пильно вивчати.

В програму естетичного виховання А.С. Макаренка включав не тільки спів, музику, хореографію, літературу, театр, кіно і образотворче мистецтво, але й красоту одягу, мови і рухів, красоту побуту, праці і відпочинку.

З великим естетичним смаком проводились в колонії ім. М. Горького свято першого снопа і свято праці та достатку. Розумно і тактовно Антон Семенович відбирав для цих свят найбільш поетичні і виховні елементи народної поезії, поєднуючи їх з народними традиціями, що виробилися на практиці життя колективу, яким він керував.

Мистецтво для А.С. Макаренка було не тільки засобом емоційного впливу на вихованців, але і одним із шляхів їх освіти. Сам же Антон Семенович добре грав на скрипці, непогано малював, був здібним режисером і актором. Народний артист РСФСР М.В. Петров в своїх спогадах про зустрічі з А.С. Макаренком писав: «Пам'ятаю як одного разу, приїхавши на репетицію в комуну, я несподівано застав Антона Семеновича на сцені зі скрипкою в руках, в оточенні маленьких пацанів, з якими він терпляче розучував якийсь хор. Пацани старанно співали і коли хто-небудь із них видавав несподіваний козинячий звук, то сміх миттєво наповнював сцену. Голосніше всіх, молодше і заповзятіше сміявся сам Антон Семенович. Але через секунду він стукав смичком по скрипці, наставала тиша, і знову терпляче продовжував він навчати свій молодий і неслухняний хор...»

В макаренківських закладах багато уваги приділялось драматичним гурткам і театральному мистецтву.

Необхідно зазначити, що всі масові заходи в практиці А.С. Макаренка були дійсно масовими, не тільки охоплювали всіх, але, по можливості, і активізували дії кожного учасника.

Повчальною являється організована А.С. Макаренком робота по культурному обслуговуванню населення із сусідніх сіл. В повісті «Марш 30 року» розповідається, як комунари встановили зв'язок з молоддю села Шишківка, захопивши їх в драматичний гурток, регулярно демонстрували для них кінокартини. «Перський, - писав Антон Семенович, - організував щось на зразок театральної школи – у всякому разі, щовечора шишківці з десятком комунарів вправлялись в головному залі в дикції, ритмі, позі та інших театральних премудростях.» [Т2, с.54]

Основною ланкою організації позакласної роботи в комуні являлись різні гуртки. Їх було багато і фактично вони задовольняли інтереси всіх і кожного. Гуртки існували не самі по собі, не тягли кожен в свій бік, не розколювали колектив, а, навпаки, згуртовували дітей, педагогів, працівників спільною справою. Організаційно всі вони були об'єднані клубом в одне ціле. Вся робота клубу будувалась за трьома напрямками: 1) клубно-виробнича; 2) спортивна; 3) відпочинку і загального розвитку, що включав в себе чотири гуртки (драматичний, гурток письменників, природознавчий і бібліотечний). До цього ж напрямку відносилась і поза гурткова робота,

спрямована змаганнями і турнірами: шаховими, шашковими, рухливих ігор, ребусника та ін. [Т8, с.153-154]

Різноманітна позашкільна робота захоплювала всіх вихованців в серйозну творчу роботу над собою. Вихованець Антона Семеновича Терський В.М. згадував: «Ми не були ні письменниками, ні поетами, але всі писали, писали від душі безхитрісні частівки, пісні, казки, оповідання і які хоч твори: писали, не чикаючи, доки станемо письменниками, писали хто як міг і вмів. Це робило наше життя повноцінним, цікавим, кращим, веселішим. В цих піснях, сигналах жили і міцніли наші кращі традиції» [3]

Антон Семенович високо цінував художню простоту, самобутність, почуття міри. Він органічно не переносив грубості, безтактності, розхлябаності в чому б вони не проявлялись: в роботі, в рухах, в мові, у вчинках. Він постійно прогнув до того, щоб забезпечити органічну єдність внутрішньої і зовнішньої краси людини, єдність етики і естетики. Естетичне виховання в макаренківській системі сприяло інтелектуальному росту особистості, шліфуванню його емоційно-вольової сфери. Воно формувало у вихованців гарні естетичні смаки і високі людські ідеали, до яких вони прагли не тільки в період перебування в колонії чи комуні, але і все своє життя.

А щоб цього досягти, то й естетичні навички і смаки вчителя мають бути взірцем для учнів. Вихователь, говори Антон Семенович, не може нехтувати естетичною сферою життя. Він зобов'язаний бути естетично виразним, дбати про свою зовнішність, охайність одягу, взуття. «Я не допускав у клас учителя, якщо він був неохайно одягнений, тому у нас стало звичкою ходити на роботу у кращому костюмі, і я сам виходив на роботу у найкращому своєму костюмі, який тільки у мене був». [Т.5, с.205]

Познайомившись зі спадщиною Антона Семеновича, можна зробити висновок, що його педагогіка - це педагогіка для самостійно мислячих, несхожих, різних. Вивчай, аналізуй, впроваджуй. Педагогіка Макаренка в житті – це добре серце, розумне слово вчителя, його педагогічний і людський досвід. Та за дороговказ хочеться взяти його пораду студентам: «Я хочу вас переконати тільки в одному, зовсім не в тому, що слід сліпо копіювати і повторювати мої прийоми, я хочу вас переконати тільки в тому, що ви повинні бути сміливими, що ви повинні дерзати». [Т. 8, с.209]

Література

6. Виноградова М., Гордін Л., Фролов А. Педагогічна система А.С. Макаренка міцний імпульс в розвитку сучасної школи. // Воспитание школьников – 1987. - №3 – с. 15-19

7. Грінченко Г.И. Проблема професійної майстерності вчителя у педагогічній спадщині А.С. Макаренка.// Початкова школа. – 1973. - №11. – с. 80-85
8. Євтух М., Пономаренко К. Неповторність і справжня сутність постаті Антона Макаренка // Рідна школа: - 1998 - № 11. – с. 21-26.
9. Макаренко А.С. – Твори в 8 т.: Педагогіка, 1983-1986
10. Нестеренко Ю.М. Естетичне виховання у світлі ідей А.С. Макаренка та В.О. Сухомлинського.// Початкова школа – 1991 - № 4 – с. 24-28
11. Ярмаченко Н.Д. Педагогическая деятельность и творческое наследие А.С. Макаренка. – К.: Рад.школа – 1989 – 191.с.

Перепелиця Тетяна,

Вищий комунальний навчальний заклад
Сумської обласної ради "Лебединське
педагогічне училище імені А.С. Макаренка"

Культурно-мистецькі домінанти в життєвих реаліях Антона Макаренка

«Людина прекрасна!» - часто повторював своїм вихованцям А.С.Макаренко. Тому все життя намагався зробити оточення дітей красивим і щасливим. Виключна увага педагога до естетизації навчально-виховного процесу та соціально-педагогічного середовища породжена його уявленням про єдність педагогіки і мистецтва, яке здатне синтезувати добро й красу, формувати людину-творця.

Де б не працював Антон Семенович, він завжди вносив свіжий струмінь у виховний процес. Так сталося і на станції Волинській, глухому містечку, оточеному нерозораними степами. Любов до дітей, закоханість у свою справу допомагали Антону Семеновичу долати перешкоди і знаходити в роботі радість і творче задоволення. В його педагогічній діяльності важливе місце посідали такі форми естетичного виховання, як підготовка і проведення новорічних свят, влаштування костюмованих вечорів, що передбачали синтез різних видів мистецтва, літературні читання, виставки дитячих малюнків. Піклування педагога про створення для вихованців найкращих умов естетичного розвитку виявилось і в його прагненні до організації духового оркестру. Всім, хто зустрічався у цей час з А.С.Макаренком, запам'яталося його «веселе, життєрадісне, сповнене енергією обличчя з сіро-блакитними, розумними, спостережливими очима» [1, 44].

У формуванні духовного обличчя вченого, зокрема його поетичних, моральних та естетичних поглядів і почуттів, надзвичайно велику роль відіграла творчість Максима Горького.

Відомі слова письменника «Людина – це звучить гордо!» могли б бути епіграфом до всіх творів Макаренка. І якраз М. Горький перший відчув в собі А.С. Макаренка педагога-митця, творчого вчителя, який завжди прагнув донести красу до серця і розуму кожної дитини, спонукаючи її до естетичного саморозвитку та самовдосконалення.

Уся виховна система педагога-гуманіста мала яскраво виражене гуманістичне спрямування. А.С. Макаренко на практиці довів необхідність створення естетичного середовища, яке пробуджувало найкращі почуття в (житті) душі людини, перетворювало її власну натуру, здійснювало психотерапевтичний вплив, лікуючи душу і серце, стимулювало творчий потенціал.

Учений був пристрасним пропагандистом мистецтва як дієвого засобу духовного впливу. На думку педагога, мистецтво необхідно людині для повноцінного функціонування в соціальному середовищі, впливає на формування характеру, стає джерелом життєвого досвіду. У своїй роботі Антон Семенович використовував різні види мистецтва з метою корекції поведінки вихованців, формування в них естетичного ставлення до дійсності, розширення художньо-естетичного досвіду, набуття початкового досвіду створення художніх образів у процесі власної творчості.

Виховуючи нових людей, використовуючи для цього все, що може дати художня література, педагог дійшов таких висновків: книги повинні сприяти створенню цілісної людини, в книгах для дітей «має бути багато енергії». А.С. Макаренко вважав, що важливим завданням у процесі естетичного виховання засобами художньої літератури є реалізація педагогічного потенціалу творів з метою активного пізнання світу, внутрішньої природи людини, її саморозвитку і самопізнання.

Поряд з літературною, педагог-митець надав великого значення музичній освіті своїх вихованців. Завдяки невичерпному ентузіазму, енергії та педагогічним здібностям Антона Семеновича, колонія першою в Україні створила оркестр за допомогою якого велася серйозна робота. Усвідомлюючи широкі виховні можливості музики А.С. Макаренко домогся того, щоб у його виховних закладах, окрім духовного оркестру були оркестр струнних інструментів і хор. Педагог високо цінував роль пісні в житті вихованців.

А.С. Макаренко, володіючи театральними навичками, високим рівнем глядацької культури, у свою чергу, пробуджував, розвивав і закріплював творчі можливості своїх вихованців, поповнюючи ряди художньо-освідчених глядачів. Педагог приділяв багато уваги організації театральних вистав, вбачаючи в цьому не тільки фактор естетичного виховання, а й розвитку, збагачення мови.

У виховному закладі А.С. Макаренка працював гурток образотворчих мистецтв, керівник якого В.М. Терський згадував, що той мав «безмежно широку програму дій», сполучаючи роботу в галузі живопису, графіки, ужиткових мистецтв. Тут оформляли стінгазети, готували плакати, декорації, костюми, займалися скульптурою, вишиванням, словом, робили все, що

завгодно, з чого завгодно і для чого завгодно» [5, 30].

Постійно знаходячи на шляху пошуку нових засобів активізації виховного впливу мистецтва на особистість вихованців, А.С. Макаренко впроваджував у навчально-виховний процес різноманітні моделі інтеграції мистецтва. Так, колишній учитель комуни С.П. Пушніков згадував: «Антон Семенович не лише роз'яснював нам, як проводити заняття, а й сам показував зразки уроків. А як викладач російської літератури, особливо запам'ятав вивчення робіт фахівцями твору О.С. Пушкіна «Євгеній Онегін». [4, 34-35].

У своїй виховній діяльності Макаренкові вдавалось використати глибинні функції мистецтва у формуванні особистісних якостей вихованців, перенести способи взаємодії з художніми образами до галузі міжособистісного діалогу, встановити мистецтво душевного контакту зі своїми вихованцями. Усією системою роботи він учив бачити естетику в праці, дисципліні, у взаємовідносинах вихованців, в одязі, в умінні говорити правильно, культурно.

Великий педагог-гуманіст А.С.Макаренко вірив у те, що краса врятує світ. І ця віра допомогла йому врятувати три тисячі скалічених душ, виховати майбутніх, гідних громадян, пробудити і розвинути у своїх вихованців почуття людської гідності, повагу до себе і до інших, навчити цінувати і любити людину.

Література

1. Балабанович Е. Антон Семенович Макаренко. Человек и писатель. – М.: Московский рабочий, 1963. – 472 с.
2. Лисенко П.Г. Судьбы воспитанников А.С. Макаренко. Документально-биографические очерки. – Полтава, 1994. – 204 с.
3. Ніжинський М.П. Життя і педагогічна діяльність А.С. Макаренка. – К.: Радянська школа, 1958. – 292 с.
4. Полтавці про А.С. Макаренка. Збірник статей-спогадів вихованців, друзів і колишніх співробітників А.С. Макаренка. – К.: Радянська школа, 1968. – 57 с.
5. Терский В.Н. Клубные занятия и игры в практике А.С. Макаренко. – М., 1959. – 184 с.

VII. ВИДАТНІ ПОСЛІДОВНИКИ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ А.С.МАКАРЕНКА

Тарасенко Марина

Вищий комунальний навчальний заклад Сумської обласної ради "Лебединське педагогічне училище імені А.С. Макаренка"

Музей спадщини А.С.Макаренка як засіб формування професійної майстерності

Стратегічним завдання сучасної системи вищої освіти України має стати покращення її якості. Процес професійної підготовки на засадах компететнісного підходу потребує перегляду не тільки змісту підготовки педагога, а й форм, методів, засобів, оскільки саме їх єдність дасть змогу вчителю відповідати вимогам своєї професії і в майбутньому забезпечить його педагогічну майстерність. [1]

В нашому навчальному закладі, як одному з найстаріших освітянських закладів України склалась своя система роботи по забезпеченню підготовки висококваліфікованих, конкурентноспроможних спеціалістів. Важливе місце в ній займає музей спадщини А.С.Макаренка.

Музей спадщини А.С.Макаренка відкрито на честь 100-річчя народження видатного земляка, педагогом зі світовим іменем - Антона Семеновича Макаренка. Експонати музею розміщені у двох кімнатах. У їх зборі брали участь викладачі і студенти училища, його випускники різних років. Великий внесок у створення музею внесли тодішній директор училища, відмінник народної освіти СРСР, заслужений учитель УРСР Лунін П.М., викладачі Калюжна К.П., Корсун М.П., Мандрико Т.В. Основний фонд музею складають близько 1000 одиниць, в тому числі унікальні музейні предмети-експонати: твори А.С.Макаренка і про нього іноземними мовами; журнали „Педагогічний журнал" (кінець 50- початок 60рр.); атестати про присвоєння звання вчителя початкової школи (1940р.); нагороди випускників; книги випускників училища - з їх власними підписами та автографами: Курила В.М., Дриги ІХ, Вороненка М.В., Скакуна В., Морданя В., Довжика В., Тютюненко Н., Рижкової Л.; кубки, спортивні та інші нагороди студентів училища; матрикул студента-заочника; листи, фото вихованців А.С.Макаренка, з якими листувались студенти педучилища; - книги макаренківців.

Експонати музею – цінний скарб, зібраний копітким і багаторічним трудом колективу викладачів і студентів – широко використовуються для поглиблення знань нинішніх студентів про життя і діяльність видатного педагога ХХ ст. А.С. Макаренка, про свій навчальний заклад, про його розвиток і вклад в освіту Сумщини, про видатних випускників училища, які відомі далеко за межами Сумщини тощо.

У відповідності до Положення про музей при закладі освіти системи Міністерства освіти і науки України на базі музею проводиться різноманітна за змістом та формами навчально-виховна та педагогічно-пошукова робота. Виховні заходи розроблені для проведення по групах, курсах, відділеннях на основі студентського самоврядування. [3] Так, щороку після урочистої лінійки-посвяти у студенти педучилища першокурсники здійснюють оглядову екскурсію до музею. Протягом наступних років навчання вони відвідують музей за тематичними екскурсіями, зміст яких регулярно оновлюється. З особливим інтересом сприймаються екскурсії: „А.С.Макаренко - видатний педагог ХХ століття", „Шістнадцять полум'яних літ", „Літературна діяльність

А.С.Макаренка", „Діти" Антона", „Сторінками нашої історії" тощо. До 120-ї річниці з дня народження А.С. Макаренка екскурсоводами підготовлені такі екскурсії: «Основні ідеї педагогічної спадщини А.С. Макаренка», «Педагогічна спадщина А.С. Макаренка на службі формування сучасного педагога», «Педагогічна поема» - поема педагогічної праці», «педагогічні аспекти літературно-художньої спадщини А.С. Макаренка», «Традиції А.С. Макаренка в житті училища» тощо.

На матеріалах музею проводяться заняття з історії української педагогіки, основ педагогічної майстерності. Експонати стендів служать їм чудовим унаочненням.

Робота студентської макаренкознавчої групи «Пошук», яка вела листування з вихованцями А.С. Макаренка (майже два десятки адрес), збір матеріалів для музею, налагодження зв'язків із закладами, що носять ім'я А.С. Макаренка переросла у роботу, що стала носити педагогічно-дослідницький характер. Про це свідчать реферативні та курсові роботи на такі теми, як «Традиції в колективах А.С. Макаренка – шлях формування колективу», «Гуманізм педагогічної системи А.С. Макаренка», «Трудове виховання в спадщині А.С. Макаренка», «Педагогіка А.С. Макаренка – це педагогіка сьогодення і завтрашнього дня» та ін.

Серйозного значення ми надаємо підготовці і проведенню екскурсій. Знайомлячи з музеєм, ми враховуємо аудиторію, перед якою будемо виступати, якщо це старшокласники чи наші першокурсники, то ми прагнемо ознайомити їх з біографією А.С. Макаренка, зацікавити його творами «Педагогічна поема», «Прапори на баштах», «Марш 30-го року» тощо. Для старшокурсників ми акценти робимо на тих матеріалах, які дозволяють поглибити знання про педагогічну логіку А.С. Макаренка, принципи трудового виховання, аспекти розвитку педагогічної техніки і т.п.

З дня заснування музею проведено понад 300 екскурсій для студентів училища, учнів міста, району, області, учасників регіональних засідань циклових комісій, семінарів тощо. Серед відвідувачів музею: ветерани педагогічної праці училища, випускники училища різних років, вихованці А.С.Макаренка Плачковський П.А., Руденко В.А., викладачі Гадяцького державного культурно-освітнього училища ім. І.П.Котляревського, делегація Кременецького р-ну Тернопільської обл., слухачі курсів підвищення кваліфікації, М.Вороненко, П.Тронько, А.Щербатенко, журналістський корпус Сумщини, працівники управління освіти облдержадміністрації, Г.Удовенко, колектив хору „Сяйво" та ін.

Ознайомлення з матеріалами музею традиція Макаренківської декади. Час декади ми прагнемо якнайповніше використати для розширення знань студентів про нашого видатного земляка і педагога-новатора А.С. Макаренка, поглиблення розуміння його ідей, знайомства з використанням їх у навчально-виховних закладах різного типу. Матеріали музею використовуються і наставниками груп для проведення усних журналів, круглих столів, читацьких

конференцій тощо.

Під час педагогічної практики студенти-четвертокурсники виступають з рефератами, доповідями про ідеї А.С. Макаренка в школах, де проходять практику.

Традиційно підтримуємо зв'язки з музеями А.С. Макаренка в м. Білопілля, м. Кременчук, с. Ковалівці (листування, екскурсії), з сучасними макаренкознавцями: М.Д. Ярмаченко, П.Г. Лисенком, С.Г. Карпенчук, М.М. Оксою, В.Ф. Моргуном, М.Ю. Красвицьким (Україна), А.А. Фроловим (Росія), колективом кафедри педагогічної майстерності Полтавського державного педагогічного університету ім. В.Г. Короленка.

В музеї оформляються змінні виставки. Матеріали музею широко використовують наставники груп для проведення виховних годин, тематичних бесід, усних журналів, круглих столів, читацьких конференцій та інших форм роботи.

Значно пожвавилась робота музею при підготовці до відзначення 75-річчя з дня заснування училища. За сприяння нинішнього директора училища Кірдіщевої Л.М. була проведена реконструкція кімнат музею, виділені кошти на оформлення нових експозицій: „Віхи історії“, „Зв'язок поколінь“, „Впевнені кроки по оволодінню професією“, „книжки“ - Циклові комісії: історія та сьогодення тощо.

Усім змістом своєї роботи ми хочемо донести ідею: в колективах, якими керував А.С. Макаренко, було спільне, творче життя вихователів і вихованців, як старших і молодших товаришів. Життя дружне, розумне, добре, бадьоре. Життя багатогранне, і, в той же час, цілісне. Життя, яке не на словах, а на ділі всебічно розвивало і кожного вихованця

Робота в музеї допомагає нам усвідомити важливість музейного впливу на гармонійний розвиток дитини; озброює конкретними формами, методами і засобами музейно-педагогічної діяльності, яка дозволить поліпшувати навчально-виховний процес загальноосвітньої школи і підвищити його результативність; готує до умілого керівництва діяльністю шкільного музею, на етапі створення, так і в процесі функціонування.

Музей спадщини А.С.Макаренка як музей педагогічного профілю відіграє важливу роль у процесі професійної підготовки майбутніх учителів. В книзі відгуків схвилювані слова вдячності. Так, вихованець А.С.Макаренка В.А.Руденко пише: „... з великим задоволенням ознайомився з матеріалами музею А.С.Макаренка. мені, його вихованцю, довелось відвідати багато кімнат, музеїв, присвячених пам'яті видатного педагога. На мій погляд в Вас дуже вдало поєднано відомості про діяльність А.С.Макаренка в колонії і комуні з життям, працею учнів і педагогів Вашого училища". Музей спадщини А.С.Макаренка - своєрідний пам'ятник видатному вітчизняному педагогу, педагогу-новатору А.С.Макаренку.

Література

1. Бондар В.І., Шапошнікова І.М. Управління формуванням професійної компетентності вчителя // Освіта і управління. – 2006. - №9. – с. 20-27.
2. Основи музейно-педагогічної діяльності вчителя. Програма спецкурсу з педагогіки / Ю.Г. Павленко. – Полтава: ПДПУ, 2006. – 22с.
3. Положення про музей при закладі освіти системи Міністерства освіти України // Завуч. – 2006. - №15. с. 18-20.
4. Шкільний музей у навчально-виховному процесі // Інформаційний збірник МОН України. – 1993. - № 1. – с. 21-26.

Патерило Андрій,

Кременчуцьке педагогічне училище
ім. А.С.Макаренка

Видатний макаренкознавець Петро Георгійович Лисенко

Найбільша гордість будь-якого краю – його люди. То їх працею створюються цінності, що стають надбанням суспільства. Полтавський край рясно засіяний талантами, і з одного такого зерняти визрів колос на ім'я Петро Георгійович Лисенко – заслужений працівник культури України, директор кременчуцького педагогічно-меморіального музею А.С.Макаренка, кандидат педагогічних наук, капітан у відставці. Ёмким і насиченим, багатим на події виявилось його життя, котре він присвятив вивченню та розповсюдженню педагогічного досвіду свого видатного земляка А.С. Макаренка.

Сорок років (з лютого 1966 року по лютий 2006 року) Петро Георгійович працював директором музею А.С. Макаренка, вивчав спадщину цього великого педагога, долі його вихованців. Особливої уваги заслуговує науково-теоретичний аналіз педагогічних систем А.С. Макаренка та В.О. Сухомлинського, поданий Лисенком П.Г. в своїй праці «А.С.Макаренко і В.О.Сухомлинський: документально-публіцистичний нарис». Через порівняння та співставлення спадщини талановитих діячів педагогічної науки і практики автор дає конкретні приклади неповторності кожного, їх оригінального внеску в скарбницю світової педагогічної культури.

В цій же книзі він пише й про себе: «Сам з дитинства безтямно був закоханий у живопис, багато малював. В січні 1941 року на міському конкурсі юних художників одержав першу премію. З 1936 року я грав на гітарі. В педучилищі навчився грати на скрипці, домбрі, баяні, фортепіано...» (2, 12).

Життя мало бути прекрасним, але на шляху цього покоління, до якого належав П.Г. Лисенко була війна. Тяжкими були бойові стежини, але він гідно пройшов їх.

Після виходу в запас (нагороджений орденом Вітчизняної війни) продовжує навчання - 10 клас, історичний факультет Харківського педінституту, і початок педагогічної діяльності у рідному

місті: вчитель шкіл №7,8, директор шкіл №2 та 8.

На громадських засадах керував школою передового досвіду вчителів історії і суспільствознавства, був головою методичної ради товариства «Знання», головою міського відділу педагогічного товариства України.

В 1970 році створив в Кременчуці і став ректором та викладачем єдиного в країні народного університету для поглибленого вивчення, творчого використання і пропаганди спадщини А.С. Макаренка. До університету увійшли слухачами педагогічні працівники навчальних закладів міста. Написавши «Програму народного університету педагогічної спадщини А.С. Макаренка» Петро Георгійович повіз її до В.О.Сухомлинського, який схвалив програму і виявив бажання створити народний університет у Павлиші. Але передчасна смерть завадила здійснити задум.

У невеликій статті немає змоги розкрити все, що створювалось з ініціативи Петра Георгійовича. Свій досвід Лисенко не приховував у «скриньці». Усе життя віддавав його людям: створено 290 друкованих праць, постійно підтримував контакти з вихованцями Макаренка, про яких написав документально-публіцистичну книгу «Долі вихованців А.С. Макаренка». Твір містить в собі спогади самих вихованців, опис їхніх життєвих шляхів, документальні матеріали, котрі свідчать про результативність та дієвість запропонованої А.С. Макаренком системи виховних впливів на особистість, в залежності від її інтересів, прагнень, здібностей, практичних завдань, перспектив. Педагог не пригнічував, а заохочував учнів до співпраці, сприяв зростанню їх ініціативи, забезпечував всебічний розвиток дітей, в наслідок чого у підлітків зростала впевненість у своїх силах, віра в завтрашній день, підвищувалося значення власної активної діяльності щодо реалізації поставленої мети, яке супроводжувало колишніх вихованців протягом всього життя.

Значний інтерес являє дисертація на присвоєння вченого ступеня кандидата педагогічних наук за темою «Форми і методи роботи меморіального музею з пропаганди педагогічної спадщини А.С.Макаренка».

Петро Георгійович Лисенко створив також збірку «Головна вулиця Крюкова», в якій описав життя батьків А.С.Макаренка та перші кроки молодого педагога.

Свій багатогранний досвід Петро Георгійович зібрав і подав документально для тих, хто хоче вчити дітей розумного, доброго, вічного, хто бажає досягнути і ввібрати досвід педагога-земляка. Всі його роботи зберігаються в державному архіві міста Кременчука в колекції документів «Заслужені люди Кременчука». У 1992 році частина архіву П.Г. Лисенка була направлена на державне зберігання.

З досвідом роботи Петра Георгійовича Лисенка можна ознайомитися в бібліотеці меморіального музею, який він очолював.

В кінці лютого 2007 року перестало битися серце директора Кременчуцького

педагогічно-меморіального музею ім. А.С. Макаренка Петра Георгійовича Лисенка. Сумно, що такі люди залишають нас, та пам'ять про талановитого кремен чужанина назавжди залишиться в історії нашого міста.

Література

1. Лисенко П.Г. Долі вихованців Макаренка. – Кременчук: Про-Графіка ЛТД, 1999. – 175с.
2. Лисенко П.Г. А.С.Макаренко і В.О.Сухомлинський: документально-публіцистичний нарис. – Кременчук: Про-Графіка ЛТД, 1999. – 113с.
3. Лисенко П.Г. Головна вулиця Крюкова. – Кременчук, 2005. – 36с.
4. Лисенко П. Г. Теорія і практика Макаренка в долях його вихованців. – Кременчук: Про-Графіка ЛТД, 1998. – 171с.

Галаган Світлана

Вищий комунальний навчальний заклад
Сумського обласної ради «Лебединське
педагогічне училище імені А.С. Макаренка»

Сучасні послідовники А.С.Макаренка

Ім'я Антона Семеновича Макаренка стоїть у ряду найславетніших представників світової педагогічної думки. Серед його дослідників науковців В.В. Кумарин, В.О. Сухомлинський, А.А. Фролов, М.Д. Ярмаченко, Н.П. Ніжинський, І.А. Зязюн, М.Ю. Красовиць кий, М.М. Окса, С.Г. Карпенчук та багато інших. Його ім'я відоме на теренах Німеччини, Америки, Китаю, Японії, Англії, Східноєвропейських країн. Ми поважаємо вклад кожного, хто в певних історичних умовах, керуючись обставинами чи власними педагогічними поглядами, висловив своє відношення до творчості видатного педагога.

Звичайно, можна по-різному використати макаренківську спадщину: повністю залишити її в музейному минулому, лише дещо взявши з собою в дорогу, а можна, навпаки, дещо здати в архів, вирішивши, що і сам автор в більш спокійній обстановці переглянув би деякі свої уявлення. Втім, ніколи не переривалася діяльність справжніх макаренкознавців – ні в Україні, ні поза її межами, оскільки довкола імені видатного вченого і письменника сформувалися цілі школи. Приємно, що й у нас, творчі доробки Антона Макаренка досліджують і впроваджують.

Зокрема, цій справі присвятили багато досліджень українські науковці, і серед них Світлана Григорівна Карпенчук, яка першою в Україні захистила докторську дисертацію з макаренкознавства.

Шлях до докторської дисертації, присвяченій педагогічній спадщині А.С. Макаренка, у Світлани Григорівни не випадковий. Народившись в сім'ї педагогів, вона не вагаючись пішла вчительською стежиною. Тривалий час працювала заступником директора школи з виховної

роботи, співпрацювала з Українськими науково-дослідним інститутом педагогіки, захистила кандидатську дисертацію і стала викладачем Рівненського педінституту. Нині С.Г. Карпенчук – доктор педагогічних наук, професор, керівник науково-методичним центром при Рівненському державному гуманітарному університеті «Прогресивна ідея в контексті сучасної педагогічної науки і практики. В одному з інтерв'ю вона сказала: «В процесі дослідження я дійшла висновку, що ідея Антона Семеновича Макаренка про створення «синтетичної педагогіки» виникла ж не на основі інтуїції а на ґрунті глибокого теоретичного аналізу різних педагогічних концепції світової класики. Педагог був глибоко обізнаний з поглядами В. Соловйова, Г. Спенсер, К. Ушинського та інших, тобто його теоретичні погляди ґрунтуються на антропологічній педагогіці, яка сприймалася як синтетична наука про людину. Крім цього, цікавим у його практиці є система виробничої діяльності, яка вивела його експериментальний заклад на рівень самофінансування. Мої дослідження підтвердили, що Антон Макаренко орієнтувався на американський спосіб господарювання. Про це він сам писав, що «... російський революційний розмах – це живуча сила, яка пробуджує думку, ломить минуле, дає перспективу». Без нього неможливий ніякий рух уперед. Але він всі шанси має виродитися на практиці в порожню «революційну маніловщину», якщо не поєднає його з американською діловитістю в роботі».

На думку Світлани Григорівни, А.С. Макаренко справді є педагогом свого часу, але не так радянського періоду, (він помер у квітні 1939 р.), як дорадянського (17 років педагогічного стажу є період становлення його як педагога). Разом з відомим макаренкознавцем Миколою Оксою з Мелітополя вона відтворила цей етап у монографії «На зорі макаренкознавства», яку люб'язно подарувала нашому музею. У її доробку нині – книжка «Сподвижники й послідовники А.С. Макаренка в Україні». ми з нетерпінням чекаємо виходу в світ цієї книги, адже там є сторінка і про наше училище.

Значний внесок у макаренкознавство вніс Володимир Федорович Моргун – кандидат психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Полтавського державного педагогічного університету ім. В.Г. Короленка, член правління Міжнародної та Всеукраїнської асоціації Антона Макаренка. Він автор багатьох публікацій, присвячених біографічним «білим плямам» макаренкознавства, психологічному багатовимірному аналізу концепції особистості, яку реалізував у своїй практичній діяльності видатний вітчизняний педагог зі світовим ім'ям А.С. Макаренко, розкривають не лише потужний психокорекційний потенціал методики «паралельної дії» (парна взаємодія вихователя та вихованця, через колектив, через самовиховання), але й не менш потужні психопрофілактичні можливості; зробив серйозний порівняльний аналіз спадщини А. Макаренка, Г.Вашценка, Г. Кофорда (Данія), М. Щетиніна (Росія), В. Сухомлинського, О. Захаренка – непересічних педагогів ХХ століття. У нас в музеї є його факсимільний збірник праць за період з 1986 по 2001 рік.

На думку Володимира Федоровича, суть педагогічної системи А.С. Макаренка можна узагальнити в «три таємниці»:

- перша «таємниця»: «Все краще – дітям», але не в розумінні споживацькому, а за Макаренком – це найкращі види праці, високий ступінь виробничих умінь, духовного спілкування, демократичних відносин;
- друга «таємниця»: «Якомога більше поваги до дитини, якомога більше вимогливості до неї»;
- третя «таємниця»: різновікові загони – це спільна з дорослими виробнича діяльність, що виключає появу начальників-бюрократів, які надувають щоки і скеровують «усіх інших своїм начальницьким перстом».

Якщо ж говорити про практичний творчий розвиток і втілення в життя ідей А.С. Макаренка, то найкраще це зроблено у навчально-виховному комплексі ім. А.С. Макаренка в с. Ковалівка та школі с. Сахнівка, що на Черкащині. У навчально-виховному комплексі сільськогосподарського профілю ім. А.С. Макаренка послідовно реалізується принцип поєднання навчання з продуктивною працею, формування в учнів загально-трудових умінь, підготовки до свідомого вибору професії згідно з бажанням кожного, засвоєння основ сучасного сільськогосподарського виробництва.

О.А. Захаренка зумів створити на базі маленької семирічки школу, у якій є окремий корпус для початкової і середньої школи, з кімнатами для занять і відпочинку. У школі побудовані планетарій, обсерваторія двоповерховий шкільний музей, механічні майстерні, теплиці, літній та зимовий басейни. Все це створив Олександр Антонович, використовуючи традиційний для України метод колективної праці – толоку. Школа в с. Сахнівці органічно злита з соціумом, дорослі і діти живуть у трудовій та моральній єдності.

Ці факти свідчать, що Макаренко був потрібен учора, він необхідний сьогодні і таким потрібним буде завтра. Він не може застаріти, як не старіють справжні життям продиктовані і вивірені ідеї.

Література

1. Карпенчук С.Г. Окса М.М. На зорі макаренкознавства. Монографія. Мелітополь. 2000. – 96 с.
2. Моргун В.Ф. Психологія особистості в педагогіці А.С. Макаренка. Факсимільний збірник праць 1986 – 2001 років. – Полтава, 2002. – 84 с.
3. Скобельський Д. Чи потрібен Україні Макаренко // Полтавський вісник. – 2007. - № 45. – с. 21.
4. Ярмаченко Н.Д. Педагогическая деятельность и творческое наследие А.С. Макаренко. – К.: Рад.шк., 1989. – 191 с.
5. Это принадлежит вечности... Теория и методика воспитания в педагогическом наследии А.С. Макаренко / Под общ.ред. М.Ю. Красовицкого. – К.: Логос, 2002. – 250с.

VIII. САМОВРЯДУВАННЯ

Сіренко Вікторія ,

Вищий комунальний навчальний
заклад Сумської обласної ради
"Лебединське педагогічне училище
імені А.С. Макаренка"

Самоврядування – школа громадянського становлення

Випускник сучасної школи зацікавлений в одержанні знань, які потрібні йому для успішної інтеграції в соціумі і адаптації в ньому. Тому метою шкільної освіти сьогодні є якщо не соціальна зрілість, то максимально можлива соціалізація випускників.

Сьогодні в більшості шкіл України йде пошук шляхів розвитку учнівського самоврядування. Сучасна школа повинна виробити в кожного учня вміння, звичку активно діяти у розв'язанні найважливіших питань життя країни, свого колективу, навчити дітей формулювати, висловлювати та відстоювати власну думку.

Тому, розглядаючи це питання, неможливо не звернутися до досвіду А.С.Макаренка, не згадати його педагогіку, адже «індивідуальний підхід», особистісно-орієнтована педагогіка, про що ми говоримо зараз, була в його вихованні завжди на першому місці. Колектив Макаренка був сильний дитячими індивідуальностями і своєрідністю його членів. Адже справжній розвиток у колективі має закінчуватися самовизначенням у ньому. Тобто вихованець за будь-яких умов мав залишитися «самим собою», несхожим і самотнім. Макаренко вважав, що дитячі об'єднання створюють найкращі умови для задоволення базових потреб людини. Він говорив, що тільки в організації маленький школяр відчуває себе захищеним, у підлітка підвищується самооцінка і формується відчуття власної гідності і, що дитині братство однодумців необхідне для самоідентифікації і самовизначення. [6. с.96]

Виховати відповідальність без духовної роботи самої дитини, без її власних зусиль, виховати примушенням або сентенціями на класних годинах - неможливо!

Отже, вирішення цього завдання можливе тільки на шляху розвитку учнівського самоврядування.

Учнівське самоврядування є добровільним об'єднанням учнів та засобом організації навчального процесу, мета якого - сформувати в дітях почуття господаря школи, класу, вміння співробітничати на принципах партнерства, гласності, демократизму.

Структура самоврядування гнучка, варіативна. Вона залежить від традицій школи, інтересів і запитів дітей, можливостей педагогічного та учнівського колективів та інших факторів.

Для кожного навчально-виховного закладу відкривається простір для народження нових

ідей, експериментів, досліджень. Головне в організації самоврядування - не залежно від того, якою є його структура, через широко розвинуту систему своїх органів включити учнів у різноманітну, глибоко змістовну діяльність колективу, суспільства. Організуючи роботу в цьому напрямку, важливо пам'ятати, що діяльність школярів має бути соціально цінною і значущою; включаючи елементи гри і романтики, спиратися на їх ініціативу, творчість і самодіяльність. А.С. Макаренко підкреслював: «... у нас немає гри в самоврядування, а дійсне самоврядування» [4, с. 143]

Тому темою мого дослідження стало вивчення проблеми організації роботи учнівського самоврядування в Червленівській ЗОШ I-II ступенів. Школі в якій я свого часу навчалась та проходила педагогічну практику.

В нашій школі була створена і діє Шкільна Демократична Республіка. Це добровільне об'єднання дітей, підлітків, дорослих, яке в своїй діяльності орієнтується на загальнолюдські ідеали добра і справедливості; захищає права кожного і турбується про всіх членів організації; сприяє створенню атмосфери доброзичливості і взаєморозуміння в учнівському і педагогічному колективах. Її мета - допомагати всім членам ШДР об'єднувати зусилля для добрих і корисних справ, розкривати себе серед людей і для людей.

В республіку входить три краї:

1. «Сонячний» - 1-4 класи
2. «Веселковий» - 5-7 класи
3. «Зірковий» - 8-9 класи.

Найвищим органом Учнівського самоврядування ШДР є Учнівська конференція, яка збирається не рідше 2-х разів на рік і вирішує важливі поточні справи шкільного життя.

Діяльність учнівського самоврядування в школі скеровується на підвищення якості навчання, зміцнення свідомої дисципліни, реалізацію вимог режиму школи, організацію позакласної виховної роботи, на розвиток ініціативи та творчої самодіяльності учнів, реалізацію їхніх прав та обов'язків.

Учнівське самоврядування поєднує законодавчу та виконавчу владу на засадах її поділу.

Правління Учнівського самоврядування є органом влади школярів, що уособлює законодавчу гілку влади. Члени правління - міністри та прем'єри, які керують роботою окремих міністерств, яких у самоврядування -сім.

Дуже важливим кроком у становленні учнівського самоврядування стало створення Статуту Учнівського самоврядування. Статут був обговорений та затверджений всіма учнями школи. Це дає можливість виховувати в учнів правову культуру громадянина України, яка складається, передусім, із свідомого ставлення до своїх прав і обов'язків, глибокої поваги до законів і правил людського співжиття.

В нашій школі учні не тільки «беруть участь» чи "допомагають", а й реально управляють та

відповідають за повне і якісне виконання того, що їм довірили.

Органи учнівського самоврядування використовують найрізноманітніші форми роботи, які вимагають спільних дій директора, колективу вчителів, класних керівників, батьківського комітету з членами ШДР.

Так, президент Шкільної Демократичної Республіки Колісник Аліна не рідше, як раз на місяць проводить зустрічі з керівником навчального закладу, де обговорює питання, що турбують учнів, ініціює зміни, щодо покращення навчання та дозвілля жителів ШДР.

Щотижня проводяться засідання Кабінету міністрів, де прем'єр – міністром є педагог – організатор, а міністрами – самі учні. Тут планується робота, обговорюються і вирішуються поточні проблеми, видаються укази та проводиться контроль за їх виконанням.

Після обговорення питань і прийняття рішень кабінет міністрів разом із радниками (вчителями, класними керівниками) видає наказ, який члени прес-центру доводять до відома всіх учнів.

Кожного понеділка збирається засідання окремих міністерств, на яких планується робота на тиждень, визначаються заходи, які будуть проведені, хто відповідатиме за їх підготовку та чия допомога з дорослих потрібна.

Всі ці заходи організовуються й проводяться за методикою КТС (колективних творчих справ), яка розроблена на основі комунарської методики А.С.Макаренка. До проведення таких справ в його комуні залучався весь педагогічний колектив. А педагогічний колектив, як наголошував Антон Семенович Макаренко, - «...це не два колективи - учителів та учнів, а єдиний спільний колектив. І в ньому треба побудувати такі форми, щоб кожен змушений був перебувати в спільному русі.» [3.с.150]. Він неодноразово наголошував: «...потрібно, щоб весь шкільний колектив дружньо спілкувався на шкільних святах, на літературно-художніх вечорах, у гуртках, щоб кріпла дружба і повага один до одного в спільній творчій роботі всього колективу.» [4. с.337]

Колективні творчі справи дозволяють комплексно вирішувати завдання розумового, ідейно-політичного, морального, трудового, естетичного та фізичного виховання школярів.

Так, Міністерство освіти та науки планує та проводить заходи, направлені на підвищення знань учнів. Вони, наприклад, допомогли вчителям-предметникам організувати та провести предметні олімпіади, тематичні вечори: «Математика - цариця наук» та «Тарас Шевченко - великий кобзар українського народу», випустили стінгазети, проводять огляди підручників.

Міністерство культури та дозвілля організувало та провело такі свята: «Першого дзвоника», «Шануймо вчителя», зустріч «Нового року», виставку - конкурс квітів, фестиваль фольклорної пісні, зустріч випускників та багато інших заходів.

При цьому Міністерство фінансів приймає активну участь в розподілі коштів на проведення цих свят, конкурсів, фінансує витрати на призи та подарунки переможцям.

Не рідше ніж раз на місяць Міністерство охорони здоров'я та спорту організовує спортивні свята, змагання, залучаючи до їх проведення не тільки учнів даної школи, а і їх батьків та учнів сусідніх шкіл. Так, в цьому навчальному році був проведений турнір з футболу між Курганською, Пристайлівською та Червленівською школами., в листопаді місяці було проведено спортивне свято «Тато, мама і я - спортивна сім'я», один раз на два місяці проводяться «Веселі старты» між учнями початкових класів.

Міністерство милосердя організовує та контролює роботу волонтерських загонів, які в свою чергу допомагають самотнім та престарілим людям, проводить ярмарки - розпродажі, з яких вилучені кошти з яких направляються на допомогу дітям -сиротам, дітям-інвалідам, дітям-чорнобильцям, а також проводять шефську роботу в «Сонячному» краю.

Отже, ми бачимо, що самоврядування в школі працює! І запорукою успішної роботи учнівського та педагогічного колективів є те, що самоврядування дітей розглядається як діяльність самого виховного колективу та добре організоване управління ним. Ми створили згуртований колектив на рівні школи, а це означає - організували спільну загальнокорисну діяльність учнів і педколективу, налагодили постійне спілкування між ними, що допомагає створювати й розвивати щирі стосунки між дітьми та дорослими. « Колектив сам став чудовою, творчою, суворою і знаючою силою. ... Це дорога, винятково дорога річ. Але коли такий колектив створено, тоді треба його берегти, і весь виховний процес відбувається дуже легко.» [3, с. 151]

Література

1. Волкова Н.П. Педагогіка.- К,: «Академія», 2007г – 575 с.
2. Кацинська Л., Кашевський В. Учніське самоврядування в умовах сучасності. - Рівне, 2001. – 138 с.
3. Макаренко А.С. Педагогічні твори. – В 8 т. – М., 1983 – 1986. – Т.8.
4. Нежинский Н.П. А.С. Макаренко и современная школа.- К: «Радянська школа», 1970. – 311 с.

Комар Ірина,

Вищий комунальний навчальний заклад Сумської обласної ради "Лебединське педагогічне училище імені А.С. Макаренка"

Використання спадщини А.С. Макаренка в організації дитячого самоврядування в оздоровчому таборі

Проблема учнівського самоврядування давно хвилює всіх педагогів, особливо нас, учителів молодших класів, оскільки ми стоїмо біля джерел долі людини. Нам доводиться постійно працювати над пошуками шляхів посилення впливу на думки і почуття школярів, формування особливості, учнівського колективу, дитячого самоврядування, використовуючи при цьому досягнення сучасної педагогічної науки.

Виховання в колективі, для колективу, через колектив – саме в цьому з винятковою повнотою виявилась майстерність А.С. Макаренка. Його настанови й досі активно допомагають учителям

початкових класів у формуванні власних колективів.

«Тільки в колективі індивід отримує засоби, які дають можливість всебічно розвивати свої задатки, тобто, тільки в колективі можлива особиста свобода» - зазначав А.С. Макаренко. [Т.1,с. 75]

У практичній роботі вчителів початкових класів особливе місце посідають різноманітні ігри. Вони активізують навчальну діяльність, допомагають засвоїти навчальний матеріал.

Проте досвід показує: дітям потрібні й такі ігри, в яких би вони почувалися більш дорослими, впевненими, які сприяли б розвитку учнівського самоврядування у класі.

А.С. Макаренко зазначав, що гра обов'язково повинна бути в дитячому колективі, й учитель має трохи гратися з вихованцями. Якщо він лише привчатиме, вимагатиме, наполягатиме, то залишиться сторонньою силою, можливо, корисною, але не близькою.

Формування ініціативної, здатної приймати нестандартні рішення особистості неможливе без широкого залучення учнів до участі в управлінні шкільними справами, через діяльність в органах учнівського самоврядування.

Іноді ми чуємо, що в класі немає активістів чи лідерів, що сьогоднішні учні зайняті іншими проблемами. Насправді це не так. Вони є .

Вони мріють « вирішувати – робити – відповідати». У них багато різних ідей: організаторських, творчих, наукових. Їм лише потрібна підтримка і довіра однокласників, педагогів.

Зрозуміло, що єдиної ідеальної структури самоврядування для всіх навчально-виховних закладів немає, проте є загальні вимоги, основні засади, принципи, якими вони повинні керуватися, враховувати свою специфіку.

На власному досвіді, під час літньої педагогічної практики, я переконалася, що для того, щоб бути гарним керівником, треба спочатку побути підлеглим. Здавалось би самоврядування та літній відпочинок – не сумісний. Але ж насправді це не так. саме через гру, відпочинок, діти вчилися керувати справами.

У нашому таборі склалася традиція: раз на зміну проводити засідання вищого органу дитячого самоврядування. Темка таких засідань і методика їх проведення обговорюється попередньо на засіданні комісії вожатих та старшого вихователя.

Діяльність колективу багатоаспектна і різноманітна за змістом. Вона має організовуватись за «принципом паралельної дії», що передбачає вплив на окрему особу через колектив, і «принципом індивідуальної дії» - вплив вихователя безпосередньо на одного вихованця.

Під час роботи з дітьми я ставила собі за мету розвивати навички творчого вирішення завдань, створення позитивної мотивації та зацікавлення учнів; формування уміння мислити та узагальнювати; виховувати повагу до колективу, почуття відповідальності, налагодження тісних контактів і взаєморозуміння між різними гілками громадськості для спільного вирішення проблем,

профілактики виникнення конфліктних ситуацій: формування творчого ставлення до справи табірної самоврядування; використання нових інноваційних технологій у виховній роботі.

Ніщо так не скріплює колектив, як традицій. Створити традицій, зберегти їх – важливе завдання виховної роботи, вказував Антон Семенович. Традиції легко сприймаються новими поколіннями учнів, полегшують виховання в них корисних навичок, допомагають зміцнювати дисципліну, успішно навчатися.

Для реалізації дитячого самоврядування в нашому таборі була започаткована цікава система управління. На чолі загону стояв губернатор, який мав помічників: мера дисципліни, мера чистоти та мера спорту. Кожного дня губернатор відвідував загальнотабірні збори губернаторів, на яких вирішувались загальні міські питання.

Вихователі нашого табору мали звання «магістри», діти – юні маги, загін – місто, а кімнати дітей – вулиці. Наша зміна – це магічна ера, грошова одиниця нашої країни смарагдового дитинства – кантріки. На кожен день юні художники виготовляли путівники дня, малювали стінгазети і блискавки.

По закінченню II магічної ери кожен отримував посвідчення юного мага. І саме використання цих термінів, на мою думку, давало стимул дітям активно відпочивати, тобто брати участь у всіх заходах, гарно поводитись і отримувати за це «гроші». В кінці зміни проводилась ярмарка, де діти могли витратити свої кантріки і придбати сувеніри на згадку.

Все це, звичайно, мало форму гри, але діти досить серйозно відносились до своїх обов'язків і доручень, проявляли свої вміння і таланти у різних видах діяльності. Саме тому, щоб виявити організаторські уміння та здібності дітей, я провела тест «Здібний організатор. Хто він?»

Проведення цього тесту дало змогу виявити організаторські нахили дітей, допомогти їм спрямувати діяльність на ту чи іншу справу, досягаючи максимального результату.

Також разом з дітьми ми склали абетку організатора, до кожної букви алфавіту вигадали якості, які мають бути в нашому колективі.

Діти переконались, що маючи названі якості, можна бути не лише хорошим організатором, а й справжнім лідером.

Свою працю вожатої я спрямовувала на глибоке виявлення індивідуальних особливостей кожного учня, враховуючи їх у виховній роботі, постійну корекцію у розвитку і формуванні рис характеру, комплексному вивченню захоплень дитини, її уподобань з метою організації спільної діяльності з вожатими та іншими дітьми.

Адже, як переконував А.С. Макаренко, майстерність виховання передбачає глибоке знання психологічних особливостей вихованців, уміння вивчати їх, бачити в перспективі, що дає змогу вчителю ефективно здійснювати індивідуальний підхід до них. А саме завдяки йому можна максимально розвивати розумові й фізичні здібності учнів. Правильно здійснювати

індивідуальний підхід означає вміти бачити дитину не лише такою, як вона є, а й якою була раніше, якою стане завтра, тобто вміння бачити перспективи її розвитку.

Кожна дитина-індивід, зі своїми здібностями, особливостями, рівнем розвитку, характером. Всі разом – колектив, і тому організовуючи діяльність слід включати особливості кожної дитини, її інтереси, стереотипи, уподобання. Виконуючи певне завдання, діти об'єднуються у команду, діють спільно, спрямовуючи всі сили для досягнення кращого результату. Це ще раз підтверджує, що індивідуалізація не означає заперечення колективу, який не пригнічує індивідуальність, а допомагає її становленню завдяки взаємній підтримці особистостей, що об'єднують зусилля у досягнення таких, наприклад, цілей: не тільки самому навчатися чомусь цікавому і корисному, а й навчити цьому свого товариша.

Ми ще раз переконалися, що учнівське самоврядування дієве. Воно є не самоціллю, а справді цікавим табірним життям. І що діти мають самі вирішити, яким повинен бути зміст табірної життя, адже вони повинні відповідати за все: за табір, в якому відпочивають, за товаришів, за кожен свій крок. Учніське самоврядування нашого табору в широкому розумінні стосується способу життя та поведінки колективу загалом і кожного члена зокрема.

Майстерність педагога полягає в тому, щоб поєднати педагогічне керівництво з учнівським самоврядуванням, з наданням певних прав колективу, тобто щоб воля педагога і воля дитячого колективу були єдині. Повна самостійність в організації життя колективу, розвиток почуття відповідальності і обов'язку, господарського ставлення до всього, що відбувається у житті колективу, і одночасно наявність гри, відповідної віку – саме в цьому, за поглядами

А.С. Макаренка, полягає сутність самоуправління в колективі.

Література

1. Волик В.В. Самоврядування // Позакласний час. – 2001. - № 2,3. – с. 18.
2. Грінченко Г.Т. Проблема професійної майстерності вчителя у педагогічній спадщині А.С. Макаренка. // Початкова школа. – 1973. - №11. – с. 80-85.
3. Макаренко А.С. Педагогічні твори. В 8 т.: Педагогіка. – 1983-1986.
4. Структура учнівського самоврядування // Позакласний час. – 2001. - № 18. – с. 11.
5. Теплицька Н. Вирішувати – робити – відповідати// Шкільний світ. – 2007. - №18. – с.6.

Меркушева Тетяна,

студентка Кременчуцького педагогічного

училища ім. А. С. Макаренка

Досвід А. С. Макаренка в основі самоврядування сучасних шкіл

Ми знаємо, що першою, найбільш досконалою системою самоврядування в нашій країні

вважається система видатного педагога Антона Семеновича Макаренка.

Протягом тривалого часу ми вивчали досвід організації самоврядування в системі роботи А. С. Макаренка та різноманітність підходів до організації самоврядування в сучасній школі в Україні.

Основним доказом вдалої побудови системи самоврядування у колонії

ім. М. Горького та комуні ім. Ф. Е. Дзержинського стала зміна систем морально-ціннісних орієнтацій вихованців Макаренка, що сприяла всебічному розвитку та становленню дитини як особистості із сформованою активною громадянською позицією.

Видатний педагог створював первинні колективи (загони, бригади, класи), що організовувалися за виробничими та виховними принципами та з урахуванням вікових особливостей. Склад кожного загону, якщо це можливо, не змінювався, щоб члени загону згуртувалися у дружний колектив. На чолі загону стояв командир, якого призначали на термін 3 – 6 місяців. Одним із основних методів у Макаренка було виховання в праці, тому й на виробництві головним завданням командира було виконання виробничого плану, що є запорукою матеріального забезпечення життя всіх вихованців.

У загоні призначаються один помічник командира, спорторганізатор та комсорг.

Крім командирів загону, існувала ще велика, надійна система самоврядування.

Головним органом самоврядування були загальні збори колективу, де вирішувались питання щодо організації життя дитячого закладу та участі кожного вихованця у спільній діяльності. Дуже важливою ланкою самоврядування у педагогічній системі А. С. Макаренка є робота окремих уповноважених, які несуть персональну відповідальність за доручену справу. Це значною мірою дозволяє здійснювати роботу колективу вихованців за принципами єдиноначальності, привчає до особистої відповідальності, скорочує час дебатів і обговорення, надає усьому життю колективу необхідного ділового темпу.

Наступною складовою частиною системи самоуправління була рада колективу.

До складу ради входять усі командири, голови всіх комісій, керівник закладу, помічники з навчально-виховної частини, лікар і завідуючий школою.

Рада командирів звітує про свою роботу перед загальними зборами колективу, на яких також обирається і санкомісія. Для закладу в 500 чоловік вона повинна складатися не менше як із семи чоловік.

Ще однією з важливих форм самоуправління є актив загону, до яких висувалися великі ділові й дисциплінарні вимоги.

Ефективність системи самоврядування А.С.Макаренка підтвердилася результатами навчально-виховної діяльності в колонії ім. М. Горького та комуні ім. Ф. Е. Дзержинського.

Ми дослідили використання досвіду Антона Семеновича Макаренка в організації

самоврядування в сучасних навчальних закладах України на прикладах ліцею № 4 та спеціалізованої школи № 10 міста Кременчука Полтавської області.

У м. Кременчуці спеціалізована школа № 10 – один з найкращих навчальних закладів. Такий статус школа здобула завдяки згуртованій діяльності колективу учнів та вчителів, що ґрунтуються на традиціях життєдіяльності школи.

Структура моделі самоврядування школи №10 доволі проста, тому що практика підказує: чим складніша структура, більше комітетів - тим гірше працює самоврядування.

У виховній роботі школи беруть участь Рада школи, до якої входять педагогічний колектив (проводять педради, методичне об'єднання класних керівників, робота творчих груп) та Шкільне співврядування “Star” (Клуб “Милосердя”, Дитяча організація “Під вітрилами надії” 1-4 кл., “Учень року”, “Суд честі”, шкільна газета “Daily school”); Батьківська Громада (батьківські збори, батьківський лекторій, родинні свята, батьківська рада); міські, громадські та інші організації (молодіжний парламент, “Нова хвиля”, Міський центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, міська спільнота).

Головою шкільного співврядування і представником виконавчої влади є Президент школи, якій обирається всіма учнями від кожного класного колективу на основі загального, рівного і прямого виборчого права терміном на один рік. Також учнями школи обирається віце-президент.

На допомогу Президентові існують Міністерства: Міністерство успішності; Міністерство дисципліни та порядку; закордонних зв'язків; інформації; дозвілля; законності та права; здоров'я та спорту; дитячого самоврядування; комітет захисту прав дитини; рада корисних суспільних добрих справ; центр національного й культурного відродження. В роботі міністерства допомагає вчитель-консультант.

В основу виховної системи ліцею покладена ідея екології дитинства, гуманно-особистісного підходу до Дитини. Щоб реалізувати поставлене завдання, необхідна співтворчість, співпраця учнів, учителів, батьків.

Учні ліцею об'єднані в дві співдружності: «Веселкова галактика» (1—4 класи); «Вітрила» (5-11 класи). Основу об'єднань складають первинні учнівські колективи, кожен з яких має свою назву, емблему, девіз.

Ліцейне товариство має свою символіку: гімн, емблему, хоругву, печатку, талісман — совеня ТАСЛІ (талісман співдружності ліцеїстів). Кожен учень у своїй діяльності та поведінці намагається керуватися положеннями Кодексу честі ліцеїста.

Керує роботою дитячих об'єднань велика рада ліцейного співуправління, координатором-консультантом якої є педагог-організатор. До складу ради входять керуючі справами та лідери учнівських колективів.

Цінність учнівського самоврядування полягає в тому, що учні глибоко і всебічно переймаються

своїми правами та обов'язками. Відповідальні справи керівництва всім життям школи доручаються спочатку частині активу, а потім, поступово, всьому учнівському колективу.

Як бачимо, структура самоврядування та основні функції його органів у сучасних школах загалом відповідають системі самоврядування А. С. Макаренка. Незначні зміни, що відбулися, зумовлені особливостями сучасного навчання і виховання молоді. Форма організації змінилася, оскільки діти навчаються в школі. (Порівняльна схема систем самоврядування подана у Додатку 1)

Практична робота по організації учнівського самоврядування в багатьох школах починається зі створення творчих груп з представників педагогічного та учнівського колективів. До його складу входять досвідчені педагоги та найбільш активні учні.

Головним завданням учнівського самоврядування є формування й розвиток соціально активної, гуманної особистості з глибоко усвідомленою громадянською позицією, почуттям національної самосвідомості.

Формування ініціативної особистості, здатної приймати нестандартні рішення, неможливе без широкого залучення учнів до участі в управлінні шкільними справами через організацію колективної творчої діяльності та учнівського самоврядування.

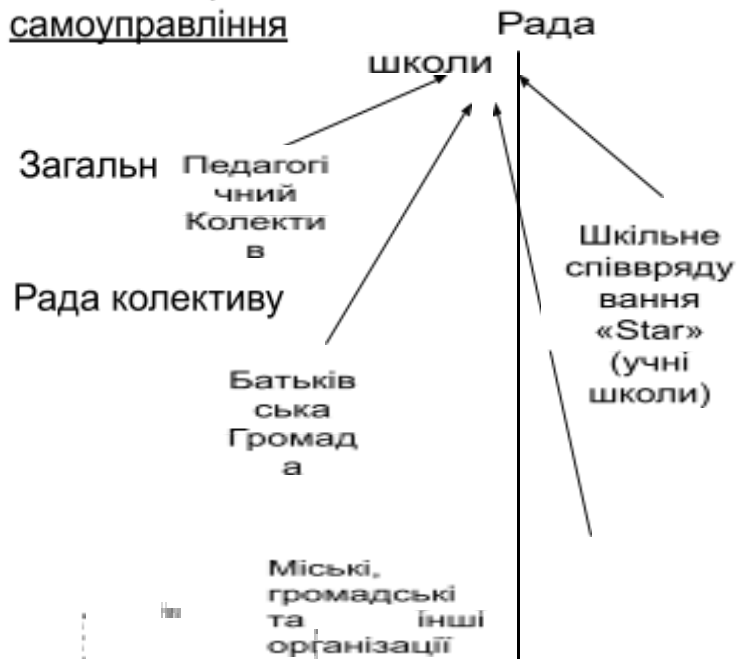
Література

1. Декларації учнів та вчителів школи-ліцею № 4.
2. Конституція спеціалізованої школи № 10 з поглибленим вивченням англійської мови.
3. Макаренко А. С. Педагогічна поема.-К.: 1985
4. Набока Б.С. З досвіду творчого застосування ідей А.Макаренка і В.Сухомлинського по формуванню шкільного колективу, організації учнівського самоврядування // Тези доповідей Республіканської науково-практичної конференції "Проблеми формування всебічно розвинутої особистості в педагогічній спадщині В.О.Сухомлинського та практиці роботи сучасної школи". - Міністерство народної освіти УРСР, Кіровоград. – 1983. – С.10-11.

Порівняльна схема систем самоврядування

Система самоврядування Антоні Семеновича Макаренка

Головний орган
самоуправління

Система самоврядування Школи № 10

Загальні збори

Педагогічний колектив

"Веселкова галактика"
(1-4 класи)

Система самоврядування Школи № 4

Загальні збори

Рада ліцейського самоуправління

"Вітрила"
(5-11 класи)

Ястрембович Марина

Коростишівський педагогічний коледж
імені І.Я.Франка

Методика дитячого самоврядування в педагогічній спадщині А.С.Макаренка

Розвиток демократії в Україні стимулює педагогів до пошуку шляхів виховання у молоді інших стандартів поведінки в суспільному житті, тому сьогодні зростає інтерес до учнівського самоврядування в школі. Він викликаний рядом причин та обставин:

- в українській школі є власні традиції, здобутки та певний досвід організації учнівського самоврядування;
- потреба в соціалізації підростаючого покоління, виховання поваги до демократичних цінностей зростатиме, а учнівське самоврядування дозволяє достатньо ефективно вирішувати ці завдання;
- самоврядування дозволяє формувати майбутню еліту нації, виявляти потенційних лідерів, давати їм перші навички управлінської діяльності, роботи з колективами та спільнотами людей.

Що ж означає поняття «учнівське самоврядування»?

Учнівське самоврядування - це результат цілеспрямованих педагогічних зусиль для розвитку учнівського колективу, який сприяє формуванню громадянської позиції своїх членів шляхом залучення їх до управління шкільними справами та створення працездатних органів самоорганізації, наділених реальними правами та обов'язками.

Результати багаторічної дослідницької роботи науковців, педагогів-практиків підтвердили, що учнівське самоврядування - особлива педагогічна технологія формування громадянських якостей дитини в системі демократичних відносин шкільного колективу. Особливість цієї педагогічної технології полягає в тому, що вона реалізується на засадах самовизначення, самодіяльності, самоорганізації, самоствердження та самореалізації особистості.

Звернемось до діяльності Антона Семеновича Макаренка.

Стрижнем педагогіки Макаренка є **соціально-педагогічне вчення про колектив**. Під *колективом* великий педагог розумів не випадкове зібрання людей, а таке, яке об'єднане спільною суспільно-цінною метою, спільною діяльністю для досягнення цієї мети, де наявні органи самоврядування, координації та існують відносини відповідальної залежності.

Для правильної організації колективу важливим є питання про його структуру. Макаренко вважав, що структура колективу повинна бути багатоваріантною і динамічною.

Важливою структурною ланкою загального колективу Макаренко називає *первинний колектив*. Первинний колектив - це соціальне мікросередовище, яке створюється спеціально для зв'язку між окремою особою і колективом, у якому окремі його члени перебувають у постійному, діловому,

товариському, побутовому та ідеологічному об'єднанні. Саме первинний колектив, на думку Макаренка, повинен першим представляти і захищати інтереси особи, першим реагувати на її вчинки і поведінку. До організації первинного колективу Макаренко ставив певні вимоги: повна керованість (не більше 15 членів, щоб не виникали більш дрібніші об'єднання неформального характеру), соціальна нейтральність (не менше 7 чоловік, щоб не перетворитись у групу друзів-приятелів), наступність поколінь і можливість нагромадження традицій (організація тісної взаємодії дітей різного віку).

Антон Семенович Макаренко розробив і реалізував на практиці теоретичні основи самоврядування як методу організації життя колективу. Теоретично і практично довів необхідність вироблення в учнів уміння узгоджувати свої дії у відповідності до дій та інтересів колективу. У самоврядуванні А.С.Макаренко бачив засіб забезпечення співробітництва між колективами вихователів і вихованців. Важливе місце у системі самоврядування, створеного А.С.Макаренко, було відведене вихованцям, які мали можливість брати участь у продуктивній праці. Він прийшов до висновку, що тільки високопродуктивна, колективна праця формує моральне обличчя вихованця, створює ту здорову атмосферу, в якій праця живить моральність. Педагог підкреслював, що у молодого покоління необхідно виховувати господарську позицію до навколишнього світу, і в зв'язку з цим органам самоврядування повинна належати роль відповідальних організаторів діяльності, а шлях виховання організаторських навичок в учнів лежить лише через самоврядування. А.С.Макаренко запропонував систему самоврядування, в якій органічно поєднувалися такі компоненти, як навчання, виробництво, побут, самообслуговування, суспільне життя, спільна діяльність дорослих і дітей.

Найвищим органом у колективах Макаренка були **загальні збори колективу**, які вирішували більшість питань. На цих зборах обирались робочі органи самоврядування: рада колективу, санкомісія, господарська комісія та уповноважені. Макаренко писав: «Загальні збори всіх вихованців адміністрація і вихованці повинні розглядати як головний орган самоуправління, їх авторитет повинен неухильно підтримуватись всіма силами закладу». [2,44] Загальні збори повинні бути відкритими, щоб кожен мав право висловитись. Антон Семенович залишив ряд конкретних методичних вказівок щодо організації і проведення загальних зборів дитячого колективу. Перш за все їх робота повинна проходити з найбільшою діловитістю, з жорстким, точним і постійним регламентом, який розробляло керівництво разом з членами колективу і затверджували загальні збори. Ні в якому разі не можна допускати скорочення списку бажаючих виступити на загальних зборах, так як їх метою було залучення всіх до активного суспільного життя. Недопустимий і тиск на збори зі сторони адміністрації, погрози вихованцям чи їх залякування. «Робота загальних зборів... тільки тоді буде правильною, якщо в колективі весь час нагромаджується актив, якщо керівництво не боїться активу, а допускає його до найістотніших

ділянок діяльності закладу, якщо воно перебуває у постійних дружніх і ділових стосунках з активом, якщо добре працюють і користуються авторитетом органи самоуправління».[2, 46.]

Якщо можна передбачити неправильні виступи і помилкове рішення загальних зборів, необхідно посилити підготовчу роботу і організувати виступи найбільш дисциплінованих членів колективу. Підготовка до загальних зборів, організація суспільної думки складають головну роботу педагогів.

Щоб виробити в дітей певні суспільні навички, корисно всім старшим вихованцям доручати по черзі головувати на загальних зборах.

У колонії імені Горького поступово складалась система загонів. Усі вихованці були поділені на професійні групи (загони заключали в собі ідею розподілу колоністів по майстернях), на чолі кожного стояв командир, із командирів складалась **рада командирів**, яка вирішувала головні питання організації праці в колонії і була головним господарським органом. Крім командирів, в раду входили голови всіх комісій, керівник закладу, помічники з навчально-виховної роботи, лікар. Складена з осіб, які є одночасно й уповноваженими первинних колективів, рада була працездатнішою, зручною, тому що в ній були «представлені не тільки інтереси всього колективу, а й інтереси окремих первинних колективів, отже, така рада ближча до вихованців, демократичніша». [2,48] Рада дозволяла швидко і легко розв'язувати всі питання, які стосувалися окремих первинних колективів-загонів і навіть окремих осіб, « бо в ній є завжди можливість одержати найшвидший відзив або інформацію відповідальної в загоні особи – командира загону». [2,49]

Засідання ради відбувалися не рідше одного разу на шестиденку і розглядали питання дисципліни, побуту, виконання всіх постанов загальних зборів, організації культпоходів, свят, екскурсій, переміщення вихованців з одного загону в інший тощо. Антон Семенович писав, що в них у раді виробилась «дуже складна і хитра механіка внутрішніх стосунків». Їм вдавалось уникати будь якого розколу колективу, ворожнечі, незадоволення, заздрощів. І вся мудрість цих стосунків, вказував Макаренко, концентрувалася у змінності складу командирів, в якому уже побувала половина комунарів і обов'язково побувають інші.

На загальних зборах вихованці вибирали **санкомісію**, яка складалась «не менш як з семи чоловік». У санкомісії обов'язково брав участь лікар закладу, обиралась вона на півроку і її рішення були обов'язкові не тільки для вихованців, а й для співробітників закладу. Макаренко писав, що «добре організована робота санітарної комісії в дитячому закладі має дуже серйозне педагогічне значення: надзвичайно важливо навчити дітей не тільки бажати чистоти і любити її, а й уміти її постійно підтримувати, додержуватися і вимагати». [2,57] Макаренко детально розробив план роботи цієї комісії і точно й по діловому визначив роботу чергового. Це щоденний огляд і перевірка чистоти приміщень, особливо старанно перевіряли чистоту білизни, одягу вихованців,

їх акуратність під час їжі, охайність зачіски тощо. Свої зауваження за день черговий член санітарної комісії доповідав керівництву, яке і повинно негайно вживати заходи з усунення недоліків. Що цікаво, черговий ніколи не описував непорядки, в його рапорті було лише одне слово «брудно».

У загальній схемі побудови дитячого колективу велике значення мали *зведені загони*, необхідні для виконання тимчасових робіт. Антон Семенович Макаренко називав їх «найважливішим відкриттям колективу за всі 13 років нашої історії. Тільки воно дозволило загонам об'єднатися в справжній, міцний і єдиний колектив, в якому була робоча і організаційна диференціація, демократія загальних зборів, наказ і підпорядкування товариш товаришу, але в якому не утворювалась аристократія – командна каста». [3,200]. Важливо, що на відміну від звичайних колоній і дитячих будинків, де вихованці також розбивались на групи, у горьківців на чолі загону стояв не педагог чи вихователь, а такий же колоніст, і «дуже важливим правилом... було повна заборона будь-яких привілеїв для командира: він ніколи не одержував нічого додатково і ніколи не звільнявся від роботи».[5,183]

Складна на перший погляд система зведених загонів, члени яких постійно змінювались, дозволила уникнути поділу робіт на престижні і не престижні, закріпити за певними видами робіт постійних виконавців. Крім цього, як писав Макаренко «командир постійного загону відправлявся на роботу простим членом зведеного загону і під час роботи підпорядковувався тимчасовому командирі зведеного загону, часто члену свого ж постійного загону. Це створювало дуже складну низку залежності в колонії і в цій низці уже не міг виділитись і стати над колективом окремих колоніст». [3,203]

Організовувались зведені загони по – різному: не регламентувалася кількість членів колективу, вік учасників.

Намагаючись вдосконалювати характер кожного з вихованців, Антон Семенович підбирав на спільну роботу сильних дітей зі слабкими, енергійних і «шляп», суворих з веселими, працьовитих з лінивими. Часто призначення лінивого вихованця командиром зведеного загону допомагало вплинути на душу дитини, спрямувати її на зміну певних рис характеру. Яскравий приклад описаний у «Педагогічній поемі» про Волкова Жору і Галатенка, які одержали завдання викопати яму для погребу.

«Досить важливою формою самоврядування, яка значно розвантажить роботу його органів і яка має багато інших виховних сторін, - вказував Макаренко, - є робота окремих уповноважених, які несуть персональну відповідальність за свою роботу». [4, 20] У колективах Макаренка була добре продумана система тимчасових уповноважених. Спрямовуючи з великою майстерністю своїх вихованців на розв'язання спочатку малих, а пізніше і великих справ суспільного значення, Антон Семенович піднімав віру вихованців у свої сили, повагу до самих себе.

Для залучення кожного вихованця до громадських справ закладу велику роль відігравала *система чергування* як виконавчий орган колективу. Як вказував Макаренко, всім вихованцям необхідно постійно підкреслювати, що чергові – це люди, які є силою і владою всього колективу. Накази чергового повинні були виконуватись беззаперечно і лише в кінці дня він давав звіт про всі свої розпорядження, причому діяло одне правило: роботу чергового ніхто не мав права перевіряти. «Це правило, - писав Макаренко, - яскраво підкреслює той величезний авторитет, яким користується чергування і без такого авторитету робочий день завжди буде плутатись в окремих сварках і розбіжностях».[4,98].

Макаренко створював у колонії такі умови, коли вихованці виконували функцію вихователів, давав їм широкі повноваження через систему самоврядування. Із двох чергових по дитячій установі (вихователя та вихованця) старшою була дитина. А будь-яке розпорядження члена ради командирів було обов'язковим не тільки для учнів, але і для всіх вихователів та інженерів заводу, на якому працювали діти. Самоврядування було настільки ефективним і дієвим, що при переїзді колонії імені Горького в Куряж, де панувала атмосфера бруду й стихійності, Макаренко вимагав скорочення штату вихователів удвічі, а згодом повністю відмовився від платних вихователів.

Отже, раціональна структура самоврядування ставить кожного вихованця в активну позицію в колективі. Це дозволяє опанувати складну систему відповідальної залежності, забезпечує формування умінь жити в колективі, виконувати обов'язки по відношенню до себе та інших. При цьому об'єктивно створюються умови для розвитку умінь наказувати і підпорядковувати, ставити вимоги і виконувати їх, бути організатором і виконавцем, формувати стосунки взаємної залежності, взаємної відповідальності.

Література

1. Козлов И.Ф. Педагогический опыт А.С.Макаренко: Кн.для учителя / Сост.и авт.вступ.ст.В.М.Коротов.-М.:Просвещение, 1987.-159 с.
2. Макаренко А.С. Методика виховної роботи. К.: Рад.шк.,1990.-366 с.
3. Макаренко А.С. Сочинения: В 7-и т.,Т - 1-й - 2-е изд.- Москва: Издательство Академии педагогических наук,1958.
4. Макаренко А.С. Сочинения: В 7-и т.,Т - 5-й.- 2-е изд.- Москва: Издательство Академии педагогических наук,1958.
5. Макаренко А.С.Педагогическая поэма: Роман.Для ст.школ. возраста / Худож.В.И.Савадов.-К.: Веселка, 1986.-604 с.
6. Нежинский Н.П. А.С.Макаренко и педагогика школы.-К.:Рад.шк.,1976.-260с.
7. Ярмаченко Н.Д. Педагогическая деятельность и творческое наследие А.С.Макаренко: Кн. Для учителя. – К.:Рад.шк.,1989.-191с.

Науково-дослідницьке видання

ТВОРЧА СПАДЩИНА А.С.МАКАРЕНКА І СУЧАСНА ШКОЛА

з нагоди 120-річчя від дня народження

Відповідальний редактор: В.Кіріна-Радчук
Комп'ютерний набір: О.Ханова
Комп'ютерна верстка :В.Кіріна-Радчук